

ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਮਾ

www.pardesitimes.com

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ)

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਪਰਪਿਤ

pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੰਦੋਲਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL- 11 No. 278 September 27, 2017

E-mail : info@pardesitimes.com

Ph 510-938-7771

Ph510-516-3536

(Yuba City) 530-315-1020

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੈਨਹੋਜ਼ੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ

ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 6 ਤੇ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 13 ਤੇ

ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਕਰਵਾਇਆ

ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 6 ਤੇ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 5 ਤੇ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਬਣਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ- ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਆਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਉਗਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ 'ਚ ਵੱਡਾ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਲਗਾਤਾਰ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੋਈ 2000 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚਾਲੂ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਆਉਂਦੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਰਾਜ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਰਾਜ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ 31,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੈਸ਼ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ 1098 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਗਾਉਂ

ਹੋਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੇਜ਼ ਐਂਡ ਮੀਨਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ 750 ਕਰੋੜ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 30 ਸਤੰਬਰ ਤਕ ਉਕਤ ਰਾਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਤਿਮਾਹੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ 30 ਸਤੰਬਰ ਤਕ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ 'ਚ ਕੋਈ 5000 ਕਰੋੜ ਦੇ ਬਿੱਲ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਲਈ ਲਟਕੀਆਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲ ਵੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਣ ਮੌਕੇ ਹੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ 'ਚ ਕੋਈ 3500 ਕਰੋੜ ਦੇ ਬਿੱਲ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਲੰਬਿਤ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਾਰਕੀਟ 'ਚੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ 1000 ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਕਤ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਤਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. 'ਚੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗੂੰਬਲਦਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ 'ਚ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਦੁਆਈ ਤੇ ਚੁਕਾਈ ਲਈ ਖਰਚੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ 448 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕੋਈ 650 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਅਜੇ

Allstate
You're in good hands.
Avninder Singh
Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501
Auto - Home - Life - Health - Business - Commercial
PH. (510) 441-7490
Toll free (877) 441-7490
30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

A-1 INTERIOR DECORATION INC.
BEST PRICES IN THE BAY AREA
◆ KITCHEN CABINETS
◆ GRANITE COUNTERTOPS
◆ SINKS & FAUCETS
◆ HARDWOOD & LAMINATE FLOORS
◆ DOORS AND WINDOWS
◆ REMODLING & NEW CONSTRUCTION
FREE ESTIMATES
CELL 510 565-6667 OFFICE 510 732-1555 FAX 510 732-0555
Visit our showroom NOW!!!
3165 ARDEN ROAD, HAYWARD CA- 94545

Global Green
INSURANCE AGENCY
of the Bay Area, CA
Auto, Home, Business, Life, Workers Comp.
ਵਧੀਆ ਭਾਅ, ਚੰਗੀ ਕਵਰੇਜ ਤੇ ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St #230, Union City, CA 94587
Lic. #0F34231
MANN@GGIAUSA.COM **Ph: 510-487-1000**

ਜਸਪਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ
ਰਵਿਊਜੀ ਸਟੇਅ, ਬੱਚਾ ਗੋਦ ਲੈਣਾ, ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਵਿਆਹ, ਐਚ ਵਨ, ਐਲ ਵਨ, ਲੇਬਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਫਤਰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦਫਤਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦਫਤਰ ਫਰਿਜ਼ੋ ਦਫਤਰ
44790 S. Grimmer blvd. # 204 Fremont, CA 94538 510-657-6444
37-18-73rd ST. Ste 401 Jackson Height. NY 11372 718-533-8444
2945 W. Capitol Ave. West Sacramento CA-95691 916-372-448
4491 w. Shaw Ave # 300B Near Costco Fresno, CA 93722 phone 559-271-5511

Joshi Law Firm
Attorneys at Law ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ
www.joshilawfirm.com info@joshilawfirm.com
ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਅਸਾਈਲਮ ਸਿਟੀਜਨਸ਼ਿਪ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਫੈਮਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਆਹ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਟੇਟਸ ਫੈਮਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਫੈਮਲੀ ਲਾਅ ਤਲਾਕ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਭੱਤਾ ਜਾਂ ਖਰਚਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਰਚਾ
TANVIR JOSHI
SBN: 302226
(559) 312-0083 (O) (888) 630-1230 (F)
516 W. SHAW AVE STE 200 FRESNO, CA 93704

Century 21
M&M and Associates
Office (209) 249-6538, Fax (209) 624-5415
Cell (209) 470-6321
Avirdi@c21 mm.com, www.c21mm.com
Each Office is independently Owned and Operated
Amrik Virdi REALTOR
CalBRE# 01849986
1246 W. Lathrop Road Manteca, CA 95336

See me today and get the discounts and service you deserve
Gurbinder S Mavi
Insurance Lic# 0F22244
Bus: 650-326-0660, Cell : 408-829-6284
988 El Monte Ave Mountain View, CA 94040
Like a Good Neighbor, State Farm is There www.gmavi.com
State farm mutual Automobile Insurance Company, State Farm Indemnity Company Bloomington, IL

AUTOBAHN Body & Paint
Specializing in Convenience & Quality
ਡੈਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲੋ
Baghel Singh Jaswal
Ph: (650) 966-1840, Fax: (650) 966-1023
www.autobahnbodypaint.com
778 Yuba Drive, Mountain View, CA 94041

Punjab Insurance Brokers Inc.
www.punjabinsurance.com
DBA in CA Punjab Financial & Insurance Services
MONEY BACK LIFE INSURANCE
MONEY BACK CRITICAL ILLNESS INSURANCE
MONEY BACK DISABILITY INSURANCE
DENTAL INSURANCE & VISITORS INSURANCE
Call: 1-888-978-6522
Inderjeet S Mann
CA Lic# 0127763

ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਸਮੱਸਿਆ: ਭਾਰਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਖ਼ਾਮੀਆਂ ਹੋਣ ਦੂਰ

ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਮਿਆਮਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਛੇਤਨ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਸਲਘਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਾਰ-ਮੁਕਾਬੇ ਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਗਪਗ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਉਹ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ। ਭਾਰਤ ਨੇ 1951 ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਉਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦ ਉਪਰ ਵਾਤ ਲਾਏ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਚਾਰਵਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਸੂਖੀ-ਸਾਂਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਸੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸਾ ਕੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਦੀਵੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅੱਲ੍ਹੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਫ਼ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ।

ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਇਹ ਹਨ: ਪਹਿਲੀ, ਚੀਨ ਦੇ ਜਬਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਤਿੱਬਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾਕਾਮ ਹੋਣ ਬਾਅਦ 14ਵੇਂ ਦਲਾਈਲਾਮਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣਾ; ਦੂਜਾ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ 1971 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ। ਚੀਨ, ਤਿੱਬਤੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਲਾਈਲਾਮਾ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤਿੱਬਤੀਅਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

1971 ਦੀ ਘਟਨਾ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਭਾਵ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚੋਂ ਸਰਹੱਦ ਟੱਪ ਕੇ ਨੇੜਲੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਉਪਰ ਪਿਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 28 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ 1951 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਮੇਂ ਘਟ ਕੇ 22 ਫੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਈ। 1961 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਣ ਦੀ ਦਰ ਮੱਧਮ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰ ਹੋਰ ਘਟ ਕੇ 18.5 ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਆ ਗਈ। ਪ੍ਰੰਤੂ 1971 ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵੱਡੇ

ਉਜਾੜੇ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟਦੀ ਹੋਈ 1974 ਦੌਰਾਨ 13.5 ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸ਼ਰਨ-ਾਰਥੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਗਏ।

ਅਣ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਰਹੱਦਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸਨਾਖਤੀ ਸਿਸਟਮ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਲਾਲਚ, ਨੁਕਸਦਾਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਨੀਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ 'ਰਫਿਊਜ਼ੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ' ਉਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਿਆਸਤ ਹੀ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ 2015 ਦੇ ਸੀਰੀਅਨ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦਾ ਉਭਾਰ ਵੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਣੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਇਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਰਮਨ ਚਾਂਸਲਰ ਏਂਜੇਲਾ ਮਰਕਲ ਨੇ ਕੁਝ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਬਾਅਦ ਆਖਰਕਾਰ 1916 'ਚ ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਰੀਬ 4,06,000 ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। 'ਦਿ ਇਕਨੋਮਿਸਟ' ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਕਲ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਉਪਰ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਇ, ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧਣ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਣ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਕੀਮਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚਾ ਵਧਦਾ ਤੇ ਆਮਦਨ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਰ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਿਕਲਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਲਿਨ ਦੀਵਾਰ ਨੇ ਸਿਖਾਏ ਕਿ ਸਰਹੱਦਾਂ ਸੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਪੱਖੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਵਿਰੋਧੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਰੈਂਕਲਿਨ ਡੀ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਵੀ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਰਾਇ ਕਿ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। 1939 ਵਿੱਚ 67 ਫੀਸਦੀ

ਅਮਰੀਕਨ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਯਹੂਦੀ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਚੀਨ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਆਮਾਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਨੌਬਲ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਕੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਅਮਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਕੈਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉਪਰ ਹੋਏ ਅਕਿਹ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲੀ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਕਾਰਨ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦਾ ਮਿਆਮਾਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਤੇ ਰੂਸ ਸੁਰ-ਖਿਆ ਕੌਸਲ ਵਿੱਚ ਮਿਆਮਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਦਾ 'ਇੱਕ ਪੱਟੀ ਇੱਕ ਸੜਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ

ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਰੋਹਿੰਗੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪੱਖ ਨਰਮ ਸੁਰ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪੱਖ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਰਣਨੀਤਕ ਪੱਖੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਆਮਾਰ ਅੰਦਰ ਸਰਹੱਦ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਨਗਾਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ 'ਕਾਲਾਦਾਨ ਮਲਟੀ-ਮਾਡਲ ਟ੍ਰਾਂਜ਼ਿਟ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ' ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕੋਲਕਾਤਾ ਬੰਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਸਿੱਟਵੇ ਖੇਤਰ ਰਾਹੀਂ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜੇਗਾ। ਇਹ ਮਾਰਗ ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਹਿੰਸਾਗ੍ਰਸਤ ਖੇਤਰ ਰਹਿੰਗੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਵੱਡੀ ਸੱਚਾਈ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਪਿਛਾਂਹ ਹਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ? ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੇਖ ਹਸੀਨਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਨੇ ਰਾਹਤ ਪਹੁੰਚਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਭਾਰਤ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਜਾਨ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋਣ।

ਭਾਜਪਾ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉਪਰ ਟਰੰਪੀਅਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਭੱਜਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਏ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਨੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਲੰਧਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤੁਰਤ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ, ਨਸਲ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇਗੀ। ਮਰਕਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਪੱਖੀ ਸੋਚ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵੀ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਭਾਰਤ ਲਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਥੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੱਗਰੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਰਹੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਆਖਰੀ ਕਦਮ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਮਿਆਮਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿਆਸਤ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਜੇਕਰ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੀਹ ਪਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਾਅ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਨਸਲ ਦੇ ਹੋਣ। ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਓਤਪੋਤ ਭਾਰਤੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੋਚ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਪਏਗਾ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਜੇਕਰ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੀਹ ਪਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਾਅ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਨਸਲ ਦੇ ਹੋਣ। ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਓਤਪੋਤ ਭਾਰਤੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੋਚ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਪਏਗਾ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਫਿਰਕਾ ਰੋਹਿੰਗੀਆ

ਅਸੀਂ ਇੱਕੀਵੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਵਿਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਨੁੱਖ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ, ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ, ਬਲਾਤਕਾਰ, ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਤੇ ਖੂਨੀ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਲਝੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਫਿਰਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗਲਬਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਸਹਿ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰ ਮਿਆਮਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਬਰਮਾ ਸੀ, ਦੀ ਅਰਾਕਾਨ (ਅਰਅਕਾਨ) ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਅਤੇ ਅਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਤਾਪਤ ਫਿਰਕਾ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਾ ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਰਖਾਈਨ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਬੋਧੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਿਆਮਾਰ ਦੇ ਮੂਲ ਵਸਨੀਕ ਵੀ ਹਨ। ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਬਰਮੀ ਕੌਮੀਅਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ 135 ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋਣ। ਜੇ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਧੱਕਣ ਦੀਆਂ ਇਸ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ

ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 2012 ਤੋਂ ਦੂਜੀ 2015 ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਰਾਜਸੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਬੋਧੀ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੋਹਿੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ, ਵੱਢਣ ਅਤੇ ਖਦੇੜਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਤੀਜੀ ਅਤਿ ਮਾਰੂ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 2016 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇੰਨਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਿਰ ਛੁਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਅੰਗਿਓ ਫੌਜ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕ ਮਿਆਮਾਰ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚਕਾਰ ਫਸ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰੀਆਂ ਕਿਸਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਰਖਾਈਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਏ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਰਗੇ

ਸਖ਼ਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜਨ ਲਈ ਉਹੀ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਅੱਜ ਤੋਂ 5,000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਜੰਗੀ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਾਵਿੜ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕੇ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੋਈ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਿਆਮਾਰ ਸਮੇਤ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋਕ 'ਅਜਾਤ' ਤਾਂ ਬਣਾਏ ਹੀ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ 'ਅਛੂਤ' ਬਣਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੋਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਚੀ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਮੋਸ਼ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਭਾਈਚਾਰਾ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ 1960 ਤੋਂ ਫੌਜ ਦਾ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਬੜੀ

ਸਖ਼ਤੀ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਮੁਲਕ ਦੇ 135 ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਚੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਫੌਜ ਦਾ ਗਲਬਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਦਬਦਬਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫੌਜ ਨੇ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਨੂੰ ਮੋਹਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੋਹਰਾ ਕਿਉਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਫਿਰਕਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੂਲਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਖੇਤਰ ਰਖਾਈਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਅਰਾਕਾਨ ਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਜਾਊ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਰਮੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਬੋਧੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਸਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਜਲਾਵਤਨ ਰਾਜਾ ਮਿਨ ਸ਼ਾਅ ਮੂਨ ਅਖੰਡ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਿਟਾਗੌਂਗ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 1430 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਬੰਗਲ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਰਾਕਾਨ ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਰਾਕ ਉੱਥੇ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਗਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਫਰਿਜਨੋ ਦੀ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਵੱਲੋਂ ਜਗਰੂਪ ਜਰਖੜ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ' ਦਾ ਸੰਚਨ 30 ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ 'ਚ

ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ (ਬਿਓਰੋ)- ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾਂ ਹੇਠ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਦਰਦਨਾਕ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਾਟਕ 'ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ' ਪੀਪਲਜ਼ ਥਿਏਟਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਐਂਡ ਮੀਡੀਆ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਥੇ 1800 ਐੱਚ ਲੋਗਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਥਿਏਟਰ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲਾਲ ਯਾਰਕ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਤੇ

ਫਰਿਜਨੋ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਨੀਟਾ ਮਾਫੀਕੋ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ- ਉਘੇ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜਰਖੜ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਆਪਣੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਫਰਿਜਨੋ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿੱਥੇ ਸਥਾਨਕ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿੱਤ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਇੰਡੀਆ ਓਵਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੌਢੀ ਮੈਂਬਰ ਗੈਰੀ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘੀ ਜੀ

ਆਇਆ ਆਖਕੇ ਕੀਤੀ।
ਕਲੱਬ ਦੇ ਨਵ ਨਿਯੁਕਤ ਡਰਿਕਟਰ ਜਗਰੂਪ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਲੱਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਗਿਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਲੱਬ ਹੁਣ ਤੱਕ 6 ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਖੇਡਕੇ ਵਧੀਆ ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਬਕਾ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਵੱਲ ਮੋੜੀਏ।
ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜਰਖੜ ਨੇ

ਫਰਿਜਨੋ ਦੀ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਦੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਰਖੜ ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਫਰਿਜਨੋ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਵਾਇਆ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀ ਭੰਗੂ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਗਦੀਪ ਬੱਲ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਤਿੰਗ, ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਲਾ ਕਿਲਾ ਰਾਏਪੁਰ, ਸ਼ਮੀਰ ਸ਼ਮੀ, ਸੰਦੀਪ ਸਿੱਧੂ, ਲੱਕੀ ਭੱਠਲ, ਦੀਪ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਚੰਨੀ ਰਸਮੀ ਆਦਿ ਮਜ਼ਦ ਰਹੇ।

'ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਜੈਂਟ' 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਮਿਲਪੀਟਸ 'ਚ

ਮਿਲਪੀਟਸ /ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ (ਬਿਓਰੋ)- ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਜੈਂਟ ਵਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਈ ਸੀ ਸੀ ਮਿਲਪੀਟਸ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ

ਜ਼ਰੀਏ 'ਪੀਜੈਂਟ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਪੇਟੈਂਟ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਟਰੰਪ ਨਾਲ ਕਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2013 ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੰਪ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪੀਜੈਂਟ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਰੀਮਾਂਟ ਦੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸਟੂਡੀਓ 'ਚ ਅਯੋਜਿਤ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਨੀਤ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੀਜੈਂਟ ਮਿਸਟਰ ਐਂਡ ਮਿਸਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ ਹੀ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਸ ਵਾਰ ਤੋਂ ਇਸਦਾ ਟਾਈਟਲ ਬਦਲ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਜੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਆਰੇ ਜਾਂ ਵਿਆਹੇ ਦਾ ਜਾਂ ਮਰਦਾ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਸਪੈਨਿਸ਼, ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਯੂਐੱਸ ਟਰੇਡ

ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪੀਜੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੀਜੈਂਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਨੀਤ ਰੰਧਾਵਾ ਨਾਲ 510-375-1141 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਧਾਰਿਤ ਇਸ ਨਾਟਕ 'ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ' ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨਵਨਿੰਦਰ ਬਹਿਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵਰਤਮਾਨ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਕੁੜੀ ਜੋ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਪੀੜਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਦਰਦ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਅੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਝੂ ਸਿੱਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ 'ਚ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਿਰਜਾ ਸੰਕਰ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ, ਰੂਬੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਦਮਿਅੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਜਿੱਥੇ ਅਤੀਤ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਰੰਗ ਮੰਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜੇਗੀ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਮਿਹਰ ਮਾਹਲ (650-520-5797) ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Sex Problem

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ

E-mail:- shweat077@yahoo.com
www.surajvanshipharmacy.com

Low Rate Loans

Real Estate Loans

Commercial Loans

Apartment Loans

Construction Loans

Business Loans

Loans up to \$30 Million

Credit or income problems are welcome

ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰੈਡਿਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਇਨਕਮ ਘੱਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਥੱਸ ਇਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਕਰੋ

For more information Call:-

(408) 307-6331

ਅਸਰ 3 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਜਵਾਨੀ ਮਾਣੋ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਰੀਯੋਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੇਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਓਬਰਾਏ
ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਰਤਨ
ਰਜਿ. ਨੰ: 59/AY/PB.

ਸੈਕਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਮਨਚਾਹਾ ਟਾਈਮ

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਉਮਰ 'ਚ ਹਾਸਲ ਕਰੋ

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ

ਵਾਲ ਝੜਨਾ ਜਾਂ ਸਫੈਦ ਹੋਣਾ

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS

25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.

Contact : Dr. Shweat Oberoi +91-98155-33933

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੀ ਰਹੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂਗਰ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬਦਲਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕੋਲ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਕਿ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾ ਬਦਲੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬਦਲਣ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਰੀਬ 100 ਕਰੋੜ ਦੇ ਬਜਟ ਵਾਲੀ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਸਕਾਲਰ ਖੋਜਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਸਾਰ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੋਜਾਂ ਲਈ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੈਂਪਸ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਬ-ਕੈਂਪਸ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਹਿਣ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੱਕੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਖੋਜ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
 Editor in Chief & Publisher
 e-mail: bsma54@gmail.com
 Tel : 510-938-7771, Ph : 510-516-3536

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560
 Pardes Times (2nd office)
 Ranjit Kandola ,Managing Editor
 530-315-1020, email-Kandola@macloans.net

Buta Ram joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

Web designed www.pardesitimes.com
 by Aman Bansil 510-589-2245

The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before, Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ: ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ, ਕੀ ਗੁਆਇਆ?

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜਿਆਂ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਆਦਿ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1990 ਵਿੱਚ 154 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ 2000 ਵਿੱਚ ਵਧ ਕੇ 175 ਮਿਲੀਅਨ ਹੋਈ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। 2000 ਤੋਂ 2015 ਤਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ 41 ਫੀਸਦ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਹੋਇਆ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਵਾਧਾ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਉਹ ਕਾਮੇ ਜੋ ਗ਼ੈਰ-ਹਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਹਨਰਮੰਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਗ਼ੈਰ-ਹਨਰਮੰਦ, ਅਰਧ-ਹਨਰਮੰਦ, ਹਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਕਾਮੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਾਗ ਚੜ੍ਹੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਰਹਿਤ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਿਆਰ (ਆਮਦਨ) ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ, ਸੂਬੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਕਮਾਇਆ, ਉੱਥੇ ਗੁਆਇਆ ਵੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮੇ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗ਼ੈਰ-ਹਨਰਮੰਦ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਹਨਰਮੰਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਭੇਜਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਹੁਣ ਤਕ ਹਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਭੇਜੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਏ,

ਡਾ.ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ

ਉੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਰਵਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ

ਵੱਡਾ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਧਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਮਿਆਰ ਕਾਰਨ ਰੁਲ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਿਕ ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨਰ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਾਇਆ ਯੋਗਦਾਨ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਹ-ਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸਸਤੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਖਲਾਈ ਆਦਿ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਗੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਬਰੇਨ-ਡਰੇਨ ਉੱਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ। ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਨਿਕਾਲਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੈਪੀਟਲ-ਡਰੇਨ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁੱਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਮਾੜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਮਿਆਰ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਵੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸੱਜਣ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਗ਼ੈਰ-ਹਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਹਨਰਮੰਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਕੇਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲਿਆਏ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤ ਨੂੰ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਪੁਆਉਣ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਪਰ ਠੱਗੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਉੱਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਕੰਮਾਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 21 ਤੇ)

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜਪਾਨ ਨੂੰ ਰਾਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਪਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿੰਜੋ ਆਬੇ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਵਲੀ ਅਜਿਹੀ ਸਜਾਈ ਕਿ ਆਬੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮੰਜਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਕੂਟਨੀਤੀ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਸਫ਼ਾਰਤੀ ਹਲਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਦੀ ਚੌਧਰ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਜਪਾਨ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੁਲਕ ਹੈ, ਪਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ, ਚੀਨ ਜਾਂ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਰਤ-ਜਪਾਨ ਵਪਾਰਕ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਜਪਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹਾਂਸਾਗਰਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਹਿੰਦ) ਦੇ ਸੰਗਮ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ

ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਕਾਲ ਦੇ ਦੋ ਰੇਲ ਮੰਤਰੀਆਂ-ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਤੇ ਮਲਿਕਰਜੁਨ ਖੜਗੇ ਦੇ ਰੇਲ ਬਜਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਇਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਭੁਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਰਹੇ ਹਨ।

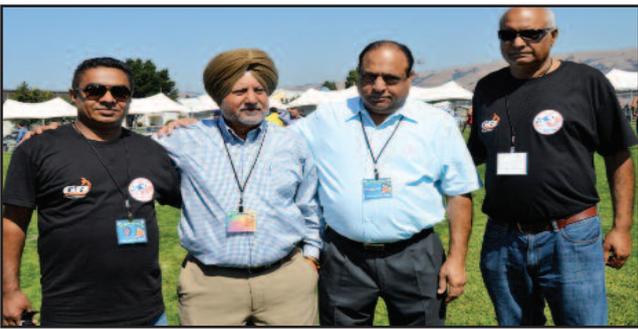
ਉੱਚ, ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਵਾਲੇ ਫਲਸਫੇ ਨਾਲ ਖਤਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਉੱਤੇ 1.1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਤਕ 508 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਰੇਲ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦੀਆਂ ਪਟੜੀਆਂ ਦੇ ਗਾਰਡਰ ਬਦਲਣ ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫੀਚਰਾਂ ਲਈ ਬਜਟ 1.8 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ 97.8 ਫੀਸਦੀ ਰੇਲ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੇ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ

ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਉੱਤੇ 2.2 ਫੀਸਦੀ ਨੇ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਰਜੀਹ ਕਿਸਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਗਲ, ਸਾਡਾ ਯੁੱਗ ਹੈ ਹੀ ਸੁਪਨਸਾਜ਼ੀ ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਯੁੱਗ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਮੀਆਂ-ਚੌੜੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤਰਜੀਹਾਂ ਖੁਦ-ਬਖੁਦ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਪਨਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਉਸਨੂੰ ਮੰਡੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਮੰਡੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਸਕੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜਪਾਨੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਵੀ ਤਲਬ ਹੈ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵੀ। ਉੱਪਰੋਂ ਜਪਾਨ, ਚੀਨ ਦਾ ਸਰੀਕ ਵੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਰਥਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਮੇਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ-ਅਮਰੀਕਾ, ਜਾਂ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ, ਜਾਂ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਵਪਾਰਕ ਭਾਈਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂ

15 ਸਮਝੌਤੇ ਸਹੀਬੰਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਿੰਜੋ ਆਬੇ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਹੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਦਹਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਪਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੇ ਅਹਿਦ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਤੈਰਨਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੈਨਹੋਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ

ਮਿਲਪੀਟਸ- ਬੇ-ਏਰੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਿਲਪੀਟਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਹੀ ਮਾਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੈਨਹੋਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ ਸਤੰਬਰ 24 ਨੂੰ ਮਰਫੀ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਉੱਟ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰ ਅਤੇ ਅਜੈ ਭੰਗੜਾ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲ ਅਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੋਗੀ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਬੜੇ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪਲੇਕਾਂ ਅਤੇ ਟਰਾਫੀਆਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਬੁਝਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮੇਲਾ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਗੀਤ ਸੱਤੀ ਪਾਬਲਾ ਨੇ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਵਾਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਣਕ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਭੰਗੜੇ ਵਾਲੇ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਵਾਇਆ।

ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਜਦੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ, ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਿਆਟਲ ਤੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਿੱਲਾ ਸੰਘੇੜਾ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਈ।

ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸੌਕਰ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀਵਾਲ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਵਾਲੀਵਾਲ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਦ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਗੋਲਡੀ ਅਤੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਕਰ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਰਾਜਾ ਬਨਵੈਨ, ਕਮਲ ਧਨੋਤਾ, ਬਿਲ ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸੈਂਟਾ ਕਲਾਰਾ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਸਾਕਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਕਰਮਨ ਖਾਲਸਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸਿਲੀਕਾਨ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸੈਨਹੋਜੇ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪਿੜ ਬੰਨਣ ਵਿਚ ਸਿਰਮੌਰ ਗਾਇਕ ਐਚ. ਐਸ. ਭਜਨ ਨੇ ਚਾਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ

ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਬੈਠੇ ਪੁੱਤ-ਧੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੋੜ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿਰਜਾ ਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਰਮਨਦੀਪ ਖੋਸਾ ਨੇ ਸਮਾਂ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਤੱਥ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਗਤਾਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ 'ਤੇ ਦੀਦਾਰ ਸੰਧੂ ਦਾ ਦੋਗਾਣਾ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ-ਹਰਮਨਦੀਪ ਨੇ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਟਰਾਫੀਆਂ ਅਤੇ ਪਲੇਕਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੇਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਬਿੱਲਾ ਸੰਘੇੜਾ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਘੋਲ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲ ਸੁਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਚੰਦ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਨੀ ਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਟੁੱਟ ਬੁਦਰਜ, ਰਾਜ ਭਨੋਟ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿਵੀਆ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਠੀ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ, ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ, ਸੁਦਾ ਰਾਮ ਭਾਰਟਾ, ਚਰਨਜੀਤ ਸੰਧੂ, ਜੈਸੀ ਸਿੰਘ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਮੰਗਲ ਭੁਲਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਬਲਾ, ਸ਼ੀਰਾ ਬੰਗਾ, ਹਰਿਹਰ ਗੁਰੂਵੀਆ, ਡਾ. ਐਚ.

ਐਮ. ਮਾਂਗਟ, ਚਰਨ ਭੰਡਾਲ, ਐਸ. ਐਸ. ਭਜਨ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਧੂ, ਜੰਗ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਰਾਜਾ ਸਵੀਟਸ, ਟੋਨੀ, ਜੱਗੀ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵੰਤ ਨਿੱਜਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ, ਬੀ. ਆਰ. ਡੀ. ਗਰੁੱਪ, ਕੁਗਰ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਬਿਲਾ ਵਾਲੀਆ, ਚੀਮਾ ਬੁਦਰਜ, ਰਾਜਵੰਤ ਸਰਾਂ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੀਵ, ਮੈਲੀ ਇਨਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਗਰੇਵਾਲਜ਼ ਬੁਦਰਜ, ਰਾਜੋਤ ਸਵੀਟਸ, ਰਘਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਸਤਵੰਤ ਖਹਿਰਾ, ਹੈਪੀ ਲਿਕਰ, ਪੁਨੀ ਬੁਦਰਜ, ਰਸਮੀ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਰਾਜ ਬੱਚੂ, ਪੰਮਾ ਗਿਲਰੋਏ, ਵਰਿੰਦਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਇਆ।

ਕਿੰਗਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲਜ਼ੀਜ਼ ਖਾਣਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਾਈਮਜ਼, ਪਰਦੇਸ ਟਾਈਮਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਨਿਊਜ਼, ਸਾਡੇ ਲੋਕ, ਪੰਜਾਬ ਮੇਲ, ਸਰਗਮ ਟੀ. ਵੀ., ਪੰਜਾਬੀ ਰੋਡੀਓ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਟ ਨੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਮੇਲਾ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਿੱਲਾ ਸੰਘੇੜਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਤਿੰਦਰ ਭੰਗੂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿੱਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। (ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 13 ਤੇ)

ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਕਰਵਾਇਆ

ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਿਟੀ- ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਐਤਕੀ 13ਵਾਂ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਇੰਨਾ ਕੁ ਸਫਲ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਕੋ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਂਕੁੰਡ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬੇ-ਏਰੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਇਟਲੀ, ਜਰਮਨੀ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਯੂਨਾਈਟਿਡ

ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਬੇ-ਏਰੀਆ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਤੇ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਫਤਿਹ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ (ਟਰਲਕ), ਕਿੰਗ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵਿਚਲੇ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਹੋਇਆ। ਫਤਿਹ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਫਾਈਨਲ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਕਿੰਗ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਰਹੀ।

ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਬੱਡੀ ਕਮੇਂਟੇਟਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਅਲੀ, ਇਕਬਾਲ ਗਾਲਿਬ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਕਰਾਲੀ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸਵੀਟਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਿਆਂ ਚਾਹ-ਪਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਤੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਐਤਕੀ ਖਾਣ

ਪੀਣ ਦੇ ਇਸ ਲੰਗਰ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਲੱਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਦੀ ਵੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਇਤਜ਼ਾਮ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਨੱਕਾ ਸਿੰਘ, ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਲਫ਼ਰ, ਗੈਰੀ ਸਿੰਘ, ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਨਿਊਯਾਰਕ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਝਰ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਟੁੱਟ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ, ਸਰਬ ਬਿਆੜਾ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਜੌਹਲ, ਅਵਤਾਰ ਤਾਰੀ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਧੁੱਗਾ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਘਲੋਰ (ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ), ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ/ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਝਰ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ

ਸਿੰਘ ਅਟਾਰਨੀ, ਗਾਇਕ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਗੁਲਵਿੰਦਰ ਗਾਖਲ, ਚੰਨਾ ਆਲਮਗੀਰ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ, ਮਹਿੰਗਾ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ, ਮੰਗਲ ਭੰਡਾਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ, ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੱਰਾ, ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ (ਰਾਜਾ ਸਵੀਟਸ) ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁਰਤੇ, ਤੰਬੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਅਮਰਜੀਤ ਨਿੱਝਰ, ਬਿੱਲਾ ਸੰਘੇੜਾ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਰਾਓ, ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਪੰਮਾ ਦਿਓਲ (ਟਰਾਂਟੋ), ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਧਾਨ), ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਰਦੇਸ ਟਾਈਮਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ। (ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 5 ਤੇ)

ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਜੀ ਦੀ 20ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਫਗਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਮਨਾਈ ਗਈ

ਫਗਵਾੜਾ- ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਘੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਜੀ ਦੀ 20ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਮੁਹੱਲਾ ਧਰਮਕੋਟ, ਫਗਵਾੜਾ ਵਿਖੇ 23 ਸਤੰਬਰ, 2017 ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਧਰਮਸੇਤ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਪਧਾਰੇ। ਸ. ਧਰਮਸੇਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਨੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਅੱਜ ਮੁਹੱਲਾ ਧਰਮਕੋਟ ਇੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੈ।

ਸ. ਧਰਮਸੇਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਨਾਥ ਮੰਦਰ ਮੁਹੱਲਾ ਧਰਮਕੋਟ ਲਈ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਾਸਤੇ 51000 ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹਾਲ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰੀ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਧਰਮਸੇਤ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਧਰਮਸੇਤ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ।

ਰਿਪੋਰਟ- ਕਮਲ ਧਰਮਸੇਤ

ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਟੀ ਦਾ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਨਿੱਘਾ ਸੁਆਗਤ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੋ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ- ਉਘੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਤੇ ਹਲਕਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਟੀ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਫੇਰੀ ਤੇ ਹੈ ਇਸੇ ਕੜੀ ਤਹਿਤ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿੱਤ ਪੰਮਾਂ ਸੈਂਦੋਕੇ, ਜੱਸੀ ਬਰਾੜ, ਗੁਰਦੀਪ ਘੋਲੀਆ, ਡਾ. ਗਰਗ ਅਤੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਬਰਾੜ ਦੇ ਉਦਮ ਸਦਕਾ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਿਰਕੱਢ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਟੀ ਤਹਿਸੀਲ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਬੜੇ ਮੁੱਖ ਕਲਰਕ ਡੀਸੀ ਦਫਤਰ ਵੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੱਛਾ ਅਸਰ ਰਸੂਕ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਟੀ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਓ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਗਾਇਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਚੋਟੀ

ਦਾ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਭੱਟੀ ਦੀਆਂ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹਦੀ ਕਲਮ ਚੋਂ ਲਿਖੇ ਕਈ ਗੀਤ ਨਾਮੀ ਗਾਇਕ ਗਾ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੋਚੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭੱਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੰਮ ਪਹਿਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਮਹਿਫਲ ਵੀ ਸਜਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਗਾਇਕ ਅਕਾਸ਼ਦੀਪ, ਅਵਤਾਰ ਗਰੇਵਾਲ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ, ਪੱਪੀ ਭੜੋੜ, ਜਗਦੇਵ ਧੰਜਲ ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਚੌਣਕ ਲਾਈ। ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿੰਗਰਾ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ

ਵਰ/ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਖੱਤਰੀ ਸਿੱਖ ਲੜਕਾ ਉਮਰ 26 ਸਾਲ, ਕੱਦ 6 ਫੁੱਟ ਜੋ ਕਿ ਇੱਥੇ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਐੱਚ।ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਐਮ ਐਸ. ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਵਾਸਤੇ ਯੋਗ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭੈਣ ਇੱਥੇ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 530-755-8730

*****

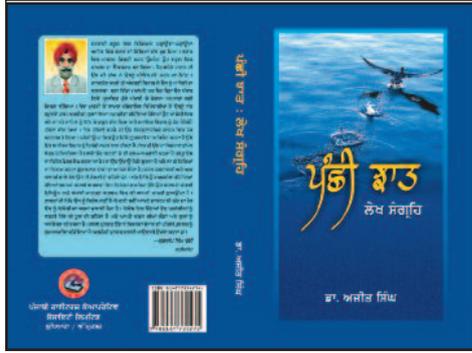
ਜੱਟ ਸਿੱਖ 25 ਸਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਕੱਦ 5 ਫੁੱਟ 11 ਇੰਚ, ਜਿਸਨੇ ਐਮ. ਸੀ. ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ 'ਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਈ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਗਰਾਇਆਂ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ 510-709-9474 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

*****

ਉਮਰ 30 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5 ਫੁੱਟ 1 ਇੰਚ, ਬੀ. ਏ., ਪੀ. ਜੀ. ਡੀ. ਸੀ. ਏ., ਕੰਪਿਊਟਰ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਲੋਮਾ, ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਗੁਰਸਿੰਘ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਪਤਲੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਦੁਕਵੇਂ ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੈ: 98762-22560, 1823-232010 navdeep9090@live.com

*****

ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਮਗੜੀਆ ਨਾਮਧਾਰੀ 28 ਸਾਲਾ, ਕੱਦ 5 ਫੁੱਟ 11 ਇੰਚ ਲੜਕਾ ਜੋ ਆਰ. ਐਨ. (ਰਜਿਸਟਰਡ) ਨਰਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੈਨਹੋਜੇ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ : 408-966-7976 Davinderbansel@gmail.com

"ਦੋਹਿਤਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੋਹਿਬਾ" ਤੀਜੇ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਰ ਆਪਣੇ ਦੋਹਰੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਥਾਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਵਰ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਿੱਧ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਅਰਬਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਚੌਥੇ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਅੱਕੜਾਂ ਭਰਪੂਰ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਪਿਰਬੀ ਚੰਦ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਵਿਰੋਧ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਰਕਮ ਜੋ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਆਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅੱਕੜਾਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸੌਣਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਛੋਲੇ ਖਾ ਕੇ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਤਨੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਲਕਤ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਚਾਲੂ ਰੱਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ

ਦੋਹਿਤਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੋਹਿਬਾ

ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਗਈ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਦਕਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ। ਤੀਸਰੇ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਜੋ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਜੀ ਧਾਰਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਨ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੋਮਨ (ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਕਾਫਿਰ (ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਬਣ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਫਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਪਰੰਤੂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ

ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੈਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਯਾਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਯਾਦਵਾ ਦਾ ਖੂਨ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਡਿੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਖੂਨ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਡਿੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਾਫਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ (ਤੁਜਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਬਹਾਨੇ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਉਹ ਖੁਸਰੋ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਾਹੌਰ ਜਾ ਪੁੱਜਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਸਾਥੀ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ

ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਦੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿੰਮੇ ਲੈ ਲਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਿਰੋਕਾ ਵੈਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਦੂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਪਰ ਨਾ-ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੁਬਾਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਮੋਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਸੀ। ਚੰਦੂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਸੀ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੌਣ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹੇ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ, ਉਪਰ ਤੱਤੀ ਰੇਤਾ ਪਾਈ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਤੀ ਲੋਹ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖੋਂ ਉਚਾਰਿਆ:

ਡਾਕਟਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਟਕਪੂਰਾ
drsinghajit@gmail.com
585-305-0443

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਦਕਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ। ਤੀਸਰੇ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਜੋ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਜੀ ਧਾਰਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਨ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੋਮਨ (ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਕਾਫਿਰ (ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਬਣ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਫਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਪਰੰਤੂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਅਕਬਰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ (ਸੰਨ ੧੬੦੫) ਵਿਚ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੀਨ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਬਣੇਗਾ।

ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਅਕਬਰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ (ਸੰਨ ੧੬੦੫) ਵਿਚ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੀਨ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਬਣੇਗਾ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਬਾਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੰਨਾ ਦਾ ਕੱਚਾ ਸੀ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ

ਕੇ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀ ਇਹ ਮੌਕਾ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਮਨਘੜਤ ਕਰਾਈ ਦੱਸੀ ਕਿ ਖੁਸਰੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਲਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵੀ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋਲ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬੁਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਘਾਟ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ
ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ੨੮ ਜੇਠ ੧੬੬੩ ਜਾਂ ੨੫ ਮਈ ੧੬੦੬ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦੀ ਭੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂਦਾਦਾਰਾ ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਭਾਰਤ-ਜਾਪਾਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚਲੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਚੁੱਪਚਾਪ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ, ਰਾਸ ਬਿਹਾਰੀ ਬੋਸ ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਵਰਗੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਖਾਸ ਲਗਾਉ ਰੱਖਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਸਰੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫੌਜ ਦੀ ਜਾਪਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਇੱਕ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਂ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ 736 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬੋਧੀਸੇਨ, ਕੰਬੋਡੀਆ ਅਤੇ ਲਾਓਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਅਹਿਮ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਬਾਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿੰਜੋ ਅਬੇ ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਟ੍ਰੇਨ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁੰਬਈ ਤਕ ਦੌੜੇਗੀ। ਇੱਕ ਲੱਖ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿੱਚ 88000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਪਾਨ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਰਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ 2022-23 ਤਕ ਇਹ ਬੁਲੇਟ ਟ੍ਰੇਨ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਏਗੀ।

ਜਾਪਾਨ ਨੇ 1964 ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਧਾਰਨ ਰੇਲ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਰੇਲ ਤੋਂ ਕੁਆਲਿਟੀ ਪੱਖੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਟਨੀਤਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। 1958 ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਸਹਾਇਤਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਹੋ ਅਤੇ 2003 ਤੋਂ ਭਾਰਤ, ਜਾਪਾਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਕਾਸ

ਸਹਾਇਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਤ ਜੰਗ (1950-1991) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਵੇਂ ਜਾਪਾਨ, ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਗੁੱਟ ਨਿਰਪੱਖ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਰਤ-ਜਾਪਾਨ ਸਬੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਬੰਧ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਵੇਂ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ ਕੰਪਨੀ ਸੁਜੁਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀ ਮਾਰੂਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਂਝੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੋਜਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕੰਪਨੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਨੀ, ਟੈਇਟਾ ਤੇ ਹੋਂਡਾ, ਪੈਨਾਸੋਨਿਕ, ਯਾਮਾਹਾ, ਤੋਸ਼ੀਬਾ ਆਦਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਵੇਖੋ ਨੀਤੀ' (ਲੁੱਕ ਈਸਟ ਪਾਲਿਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਐਕਟ ਈਸਟ ਪਾਲਿਸੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਪਣਾ ਲਈ ਤਾਂ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਬੰਧ ਹਨ : ਵਪਾਰ, ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ। 2001 ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਵਪਾਰ ਚਾਰ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ 2010 ਵਿੱਚ ਵਧ ਕੇ 13 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਇਹ ਤਕਰੀਬਨ 15 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਸਾਲਾਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਵਪਾਰ ਦਾ ਮਸਾਂ ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ 'ਵਿਆਪਕ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਸਮਝੌਤਾ' (ਸੀਈਪੀਏ) ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਰਾਮਦ ਅਤੇ ਦਰਾਮਦ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਈ ਅੱਕੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ, ਕੋਲਕਾਤਾ ਅਤੇ ਚੇਨਈ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਜਲ-ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਸਿੰਜਾਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ, ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਕੈਮੀਕਲ ਉਦਯੋਗ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਣੂ ਸਾਂਝੀ ਸਮਝੌਤਾ ਵੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਪਹਿਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਅਪਸਾਰ ਸੰਧੀ (ਐਨਪੀਟੀ) ਉੱਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪਰਮਾਣੂ ਤਾਕਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਕਸ ਝਲਕਦਾ ਹੈ।

ਜਾਪਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਮਲਾ ਝੱਲਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹਾਮੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜਾਪਾਨ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਹੁਣ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲਾ ਉਸਦਾ ਨਿਵੇਸ਼, ਉਸ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2016 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ ਨਿਵੇਸ਼

ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮਾਅਰਕੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ 2014 ਦੇ ਜਾਪਾਨ ਦੌਰੇ ਵੇਲੇ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 35 ਅਰਬ ਡਾਲਰ (ਦੋ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ) ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਲਈ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਨਗਰੀ ਕਾਸ਼ੀ (ਵਾਰਾਣਸੀ) ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਯੋਟੋ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਮਝੌਤਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰੋਗ 'ਸਿੱਕਲ ਸੈੱਲ ਅਨੀਮੀਆ' ਲਈ ਵੀ ਕਯੋਟੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸਥਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੀਅਤਨਾਮ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਅਤੇ ਉਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਤਾਕਤ ਬਣ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਇਕੱਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਉੱਤੇ ਹੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਬਦਲਦੇ ਸੰਸਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਪੱਕੀ ਮੈਂਬਰੀ ਲਈ ਵੱਡੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਚੀਨ ਹੀ ਡਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਕਾਰ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 ਤੇ)

ਭਾਰਤ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸ਼ਿੰਜੋ ਆਬੇ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ ਮਿਸਾਈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਸੱਚਮੁੱਚ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ।' ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ 'ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਭੰਡਾਰਾਂ' ਅਤੇ 'ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਤੇ ਮਿਸਾਈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ' ਦੇ ਬੜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਿਸਾਈਲ ਦਾਗ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 3,700 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮਿਸਾਈਲ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਦੋਂ ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਿਸਾਈਲ ਦੇ ਪਰੀਖਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨਕੁੰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਰਮੋ-ਪਰਮਾਣੂ ਭਾਵ ਬ੍ਰੂਸਟਡ ਫਿਸ਼ਨ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਪਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 200 ਕਿਲੋਟਨ ਸੀ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਤੇ ਮਿਸਾਈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ 'ਜਵਾਬਦੇਹ' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ, ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੀ 'ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ ਮਿਸਾਈਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਧੁਰਾ' ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਇਨਵਰਟਰਜ਼, ਪਲੂਟੋਨੀਅਮ ਰੀਐਕਟਰਜ਼ ਤੇ ਰੀਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰੂਸਟਡ ਫਿਸ਼ਨ ਉਪਕਰਨ ਵੀ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਾਹੀਨ ਮਿਸਾਈਲਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਡੇਮਾਨ ਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂਆਂ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਕਿਸਤਾਨ-ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਧੁਰੇ ਵਿੱਚ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ, ਜਨਰਲ

ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਰਾਮਤ ਤੇ ਡਾ. ਏ. ਕਿਊ. ਖਾਨ ਜਿਹੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦਰਮਿਆਨੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ 'ਨੋਡੋਗ' ਮਿਸਾਈਲਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬਦਲ ਕੇ 'ਗੌਰੀ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਨੂੰ ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨਵਰਟਰਜ਼ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੀ 'ਸ਼ਾਹੀਨ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼' ਦੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹੀ ਪਾਕਿ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿਚਾਲੇ ਪਰਮਾਣੂ ਤੇ ਮਿਸਾਈਲ ਉਪਕਰਣ ਲਿਆਉਂਦੇ-ਲਿਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੀਨ 'ਚ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੁਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ

ਰਫਤਾਰ ਵਰਣਨਯੋਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਣੂ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤਦ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। 2006 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿੰਜੋ ਆਬੇ ਵੱਲੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਉਦੋਂ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਜਾਪਾਨੀ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਤੀਅਲ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਲਾਤ ਉਦੋਂ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਫਿਰ ਅਤੀਅਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਸੇਨਕਾਕੂ ਟਾਪੂਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਜਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼, ਵੀਅਤਨਾਮ ਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਸੇਨਕਾਕੂ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਨ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਜਾਪਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਭੜਕਾਊ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੋਰ ਭਖ ਗਿਆ। ਚੀਨ ਉਦੋਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਠੰਢਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਓਬਾਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ

ਸੇਨਕਾਕੂ ਟਾਪੂ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ-ਪਾਰ ਜਾਪਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸੀਆਨ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 'ਅਮਰੀਕਾ ਪਹਿਲਾਂ' ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਏਸ਼ੀਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾ ਇਹ ਵੀ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਆਬੇ ਦੀ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 15 ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇ ਚੀਨੀ ਬੰਬਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਪਾਨੀ ਹਵਾਈ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਉਡਾਣਾਂ ਭਰੀਆਂ। ਉਹ ਓਕੀਨਾਵਾ ਤੇ ਮਿਯਾਕੋ ਟਾਪੂ ਤੱਕ ਵੀ ਗਏ, ਉਹ ਪੂਰਬੀ ਚੀਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵੱਲ ਵੀ ਗਏ। ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਦੇ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਇੰਜ ਉਡਾਣਾਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਣ।

ਭਾਰਤ-ਜਾਪਾਨ ਰਣਨੀਤਕ ਭਾਈਵਾਲੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸ-ਕ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਾਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਹੁਣ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉੱਚ-ਤਕਨੀਕੀ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਤਾਕਤ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਾਪਾਨ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਚੀਨ ਨਾਲ ਤਣਾਅ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਚੀਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਣਨੀਤਕ ਸਥਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੀਨ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਭਾਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਮਦਦ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰੀਸ਼ਸ ਤੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਜਾਪਾਨ ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਧਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਹੀ ਭਾਰਤ 'ਚ ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਿਵੇਸ਼ 80% ਵਧ ਕੇ 4.7 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਧੇ ਦਾ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ-ਮੁੰਬਈ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਾਪਾਨ 17 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਰੇਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ-ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਲਾਂਘਿਆਂ ਤੇ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਚੀਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੀਨ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਦੁਵੱਲੇ ਸਬੰਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣੇ ਯਕੀਨੀ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਟੋਕੀਓ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਭਾਈਵਾਲੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ

ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਦੀ 'ਪੂਰਬ-ਪੱਖੀ ਨੀਤੀ' ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦੀ 'ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਭਾਰਤ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਨੀਤੀ' ਦੇ ਵੀ ਫਿੱਟ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਚੀਨ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਾਂਘੇ ਅਤੇ ਹੰਬਨਟੋਟਾ ਬੰਦਰਗਾਹ ਜਿਹੇ ਚੀਨੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਰਥਿਕ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਟੋਕੀਓ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਰੋ ਵੀ ਭੂ-ਨਿਰੀਖਣ, ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਆਧਾਰਤ ਸਮੁੰਦਰੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ, ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਤੇ ਚੰਨ ਦੀ ਖੋਜ ਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਚੀਨ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਮੱਦਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਚੀਨ ਹੁਣ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕਤਰਫ਼ਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਇਹੋ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਕੋ ਵਿਡੋਡੋ ਨੇ ਚੀਨ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਨੈਚੁਰਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਕਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬੀਜਿੰਗ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ, ਜਾਪਾਨ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਦਾ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਰਗੇ ਮੰਚਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਚੀਨੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿੰਜੋ ਆਬੇ ਦੇ ਇਸ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਆਸਅਰਾਈਆਂ ਵੀ ਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਜਾਪਾਨ ਅਗਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਪਰਮਾਣੂ ਤਾਕਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਦੋ ਪਰਮਾਣੂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਚੀਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਠਜੋੜ ਕਾਰਣ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਾਪਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਚੀਨ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੀ. ਪਾਰਥਾਸਾਰਥੀ

ਫਰੀ ਡਿਲੀਵਰੀ

Haller's

PHARMACY

Since 1957

* Free Delivery * Open 7 days a week

* \$5 credit on over-the-counter products for newly transferred patients

* ਅਸੀਂ ਫਰੀਮਾਂਟ, ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਤੇ ਨਿਊਆਰਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ ਘਰੋ-ਘਰੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
 * ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪਰਚੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਖਾਤਾ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ।
 * ਦਵਾਈਆਂ ਨਕਦ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫਾਰਮੇਸੀਆਂ, ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਰੇਟ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੈਚ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਕ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਫਾਰਮੇਸੀ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: **(510) 797-2772**

37323 Fremont Blvd, Fremont, CA 94536

PAMMA

LAW FIRM

Sukhraj S. Pamma
 Attorney At Law
 pammalaw@gmail.com

BABEL

IMMIGRATION LAW, LLP

Magda Tatiana Reyes
 Attorney At Law/ Abogada
 treyes.babelimmigrationlaw@gmail.com

ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Ph 530-329-8424 Fax 530-777-3900

855 Harter Parkway, Suite 305 Yuba City, CA 95993

ਕਰੀਂ ਕਿਤੇ ਮੇਲਾ ਰੱਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ- ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਫਰੀਮਾਂਟ (ਪਿੰਡ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਲਾ, ਮੋਗਾ) 408-857-4455

ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਮੇਰਾ ਗੋਤੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਗਰਾਈਂ ਵੀ। ਦਾਦਿਆਂ-ਪੜਦਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਹੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇਰੇ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਮੋਗਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਮੋਗਾ' ਵੱਸਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੌੜੀ ਗੱਡੀ ਸੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ। ਸਾਡਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵੱਡੀ ਕੋਕਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡ ਅੱਗੇ ਵੱਸੇ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਠੀ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝਾਂ ਕਾਫੀ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਗੋਤ ਨੂੰ ਮੁਹਰੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਾ ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸਨੇ 'ਮੁੰਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ'

ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕੁਝਤਾ ਚਾਦਰਾ ਲਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਲਸ਼ਾਦ ਅਖਤਰ ਵਾਂਗ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦਿਲਸ਼ਾਦ ਅਖਤਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀਤੇ ਖਾਂ ਸ਼ਕੀਨ ਹੋਰੀ ਵੀ ਕੋਕਰੀ 'ਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਸਤਾਦ ਮੁਨਸ਼ੀ ਖਾਂ ਤੋਂ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਢੁੰਡੀਕੇ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਕੀਤੀ। ਗਾਇਕੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ 1994 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਸੀ.ਡੀ. ਕੱਚੀ 'ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਪੀਣੀ ਦਾਰੂ'। ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੀ. ਡੀ. ਹਿੱਟ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਹਰਦੀਪ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਗਲੀ ਸੀ. ਡੀ. ਜੋ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ 'ਜੱਟ ਰਿਸਕੀ ਆਫਟਰ ਵਿਸਕੀ' ਨੇ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਤਕਰੀਬਨ 22 ਕੁ ਸੀਡੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਝੋਲੀ

ਗੀਤ ਸੀ- ਕਰੀਂ ਕਿਤੇ ਮੇਲ ਰੱਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ- ਭਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫੁੱਟ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜੇ ਬੱਚਕੇ ਰਹੀਏ ਉਸ ਚਲਾਕ ਕੋਲੋਂ ਘਰ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਸਦਾ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਨੀ ਕਦੇ ਜਵਾਕ ਕੋਲੋਂ ਲਹੂ ਡੋਲਿਆ ਜੁਲਮ ਦੀ ਅੱਖ ਵੇਖੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਛੜਿਆ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲੋਂ ਮੱਖਣ ਬਰਾਤਾਂ ਅੱਜ ਉਹ ਬੜਾ ਰੋਂਦੇ ਗੀਤ ਵਿੱਛੜ ਕੇ ਬੇਲੀ ਮੁਸਤਾਕ ਕੋਲੋਂ।

ਸੁਖੀ ਵਸੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁੱਕੇ ਰੇਤਕਾ ਪਿਸ਼ੌਰ ਦਾ ਕਰੀਂ ਕਿਤੇ ਮੇਲ ਮੌਲਾ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।

ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨੂੰ ਗਾਇਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਗੀਤ ਹੋਰ ਗਾਏ: ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾ ਨਾ ਲੱਗੋ ਇਕ ਹਾਸੇ ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ: ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੀਹਨੇ ਪਿੰਡ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਵਾਣ ਵਾਲੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਢੋਈ ਨਾ ਰਗੜੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਮੀਂਹ 'ਚ ਨਾ ਨਗੜਾ ਹੋਵੇ, ਜੀਹਨੇ ਦਾਰੂ ਖਾ-ਪੀ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ

ਮਿਲਪੀਟਸ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਸਨਮਾਨ ਚਿੰਨ ਨਾਲ

ਜਗਤਾਰ ਗਿੱਲ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ., ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਐਕਟਰ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਗੁਰਚਰਨ ਪੋਹਲੀ

ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ ਇਹਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਲਵੇ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਰੋਤੇ ਗਿੱਲ ਕੋਕਰੀ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਉਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਘੱਟ ਤੇ ਭਲਵਾਨ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਜੁੱਸਾ ਭਲਵਾਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਚੁਗਾਨਾ ਚੌੜਾ ਹੈ। ਪਿੱਛਿਉਂ ਦੇਖਿਆਂ ਉਹ ਪਹਿਲਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ

ਪਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਰ ਸੀ. ਡੀ. ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਗੀਤ ਕਰਵਾਏ। ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਸਿ-ਲੈਕਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਹੈ। ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਮੱਖਣ ਬਰਾਤ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸਿਰੇ ਦਾ ਹੈ। ਹਰਦੀਪ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ

ਸਟੇਜ ਤੇ ਹਰਦੀਪ ਨੂੰ ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਥੇ ਮੱਖਣ ਬਰਾਤ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਨੇ ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਦਮਦਮ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਗਾਉਣ ਦੇ ਸਟਾਈਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਲਿਆ। ਮੱਖਣ ਨੇ ਹਰਦੀਪ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਇਕ ਗੀਤ ਵਿਖਾਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਮੱਖਣ ਕਈ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਮੱਖਣ ਤੇ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵੀਜੇ ਦੀ ਨਾ ਲੋੜ ਪਵੇ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮੱਖਣ ਬਰਾਤ ਲੱਚੇ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਨੂੰ ਵੱਸਦੇ ਕਨੇਡਾ ਪਿੰਡ ਮੱਲਕੇ ਹੈ ਭੌਰ ਦਾ ਕਰੀਂ ਕਿਤੇ ਮੇਲ ਰੱਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।

ਜਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਗੀਤ ਮੱਖਣ ਬਰਾਤ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਉਨਾ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਗਾ ਕੇ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਅਲਾਪ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗਮਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗਾਉਣਾ ਹਰਦੀਪ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚੀ ਮੁੱਠੀ ਰੋ-ਕੁਰਲਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਇਹੀ ਗੀਤ 24 ਸਤੰਬਰ 2017 ਨੂੰ ਮਿਲਪੀਟਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੇਲੇ ਤੇ ਜਦ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਸਰੋਤੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਦੇ ਮੈਂ ਆਪ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਰੁੱਗ ਭਰ ਕੇ ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਪਾਇਆ ਤੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋ ਪਈ। ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹੋ? ਕੁੜੀ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਹਰਦੀਪ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਸਦਾ ਗੱਚ ਭਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਰੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਹਰਦੀਪ ਬੇ-ਏਰੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਛਾਪ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਗਾ ਹਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕ ਹਰਦੀਪ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ

ਆਦਿ। ਲੋਕੀ ਹੱਸ ਹੱਸ ਲੇਟ-ਪੇਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਗਾਏ ਸਨ। ਹਰਦੀਪ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਹੈ। ਉਹ ਹਸਾ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰੁਆ ਵੀ। ਮੇਲੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਹਾਂ ਹਰਦੀਪ ਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸੰਧੂ ਦਾ ਇਕ ਦੋਗਾਣਾ-ਮੇਰਾ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਕਾਲਜਾ ਦੁਖਦਾ ਵੇ, ਹਰਮਨਦੀਪ ਖੋਸਾ ਨਾਲ ਗਾ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਸੰਧੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਹਰਦੀਪ ਮੇਲਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਕੁਝ-ਚਾਦਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਗਿਆ।

ਐਤਵਾਰ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਮੇਰੇ ਘਰੇ ਸੀ। ਪੁੱਗਰਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਇਕ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਖਲਨਾਇਕ ਗੁਰਚਰਨ ਪੋਹਲੀ ਤੇ ਪੰਮੀ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਆਏ। ਪੋਹਲੀ-ਪੰਮੀ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ ਲਿਖਾਂਗਾ। ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸਹੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਹੈ। ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਜਵਾ-ਨੀਆਂ ਮਾਣੇ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਬੂਥ ਅਜੇ ਵੀ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸੀਟ (120) ਲਈ ਹੋਈ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ - ਪੀਐਮਐਲ (ਐੱਨ) ਦੀ ਕੁਲਸੂਮ ਨਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ (ਪੀਟੀਆਈ) ਦੀ ਡਾ. ਯਾਸਮੀਨ ਰਾਜ਼ਿਦ ਦਰਮਿਆਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸਮੇਤ ਮਿਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ (ਜਮਾਤ-ਉਦ-ਦਾਵਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ) ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਇਸ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਬਗ਼ੈਰ ਸ਼ੱਕ, ਮਰੀਅਮ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਚੋਣ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਪੀਐਮਐਲ-ਐੱਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਪਤਨੀ ਬੇਗਮ ਕੁਲਸੂਮ ਨੇ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬਣੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ (ਪੀਟੀਆਈ) ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਯਾਸਮੀਨ ਰਾਜ਼ਿਦ ਨੂੰ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਟੀ ਮਰੀਅਮ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਐਲਾਨੇ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਜਮਾਤ-ਉਦ-ਦਾਵਾ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਮਿਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੀਟ 28 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਨਾਮਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਕੈਂਡਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਲੀਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਅਯੋਗ

ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਖਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਦੇ ਕੁੱਲ 44 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਸ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਲਈ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਲਕੇ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ 32.3 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਆਈਆਂ ਜਦੋਂਕਿ 2013 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 36.33 ਫੀਸਦੀ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਵੱਧ ਤਰਕਾਂ ਨਾਲ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਘੱਟ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਮੁੱਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਚੋਣ ਦੌਰਾਨ ਤਣਾਅ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣ ਆਏ ਆਦਿ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਵੋਟ

ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਬੂਥਾਂ ਤਕ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਾਹਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਹਾਂਦਰੂ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਜੂਨ 2015 ਵਿੱਚ ਚੀਰ ਹਲਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 9 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੋਂ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਚੋਣ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 17 ਤੇ)

ਗੁਮਾ ਯੂਸੂਫ਼

ਸਿਆਣਪ, ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਏਅਰ ਚੀਫ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਏਅਰ ਚੀਫ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ 98 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 16 ਸਤੰਬਰ 2017 ਨੂੰ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਮੀ ਦੇ ਰੀਸਰਚ ਐਂਡ ਰੈਫਰਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਵਰੀ 2002 ਵਿਚ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜ ਸਟਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲ ਸੈਨਾ ਦੇ 2 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੇ.ਐਮ.ਕਰਿਆਪਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸੈਮ.ਮਾਨਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ 1969 ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ, ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਉਸਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਹੜਾ ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 98 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਹਰ ਸਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਵਲ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੈਰੀਮੋਨੀਅਲ ਸਮਾਗਮਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਸਜ ਧਜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਸਦੀ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਬਚਨ ਵੱਧਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਫੌਜੀ ਔਲਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੋਹਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ

ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਲਾਂਸ ਦਫ਼ੇਦਾਰ, ਦਾਦਾ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਮੇਜਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੜਦਾਦਾ ਨਾਇਬ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਸੁਲਤਾਨਾ ਸਿੰਘ ਸਨ ਜੋ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਆਪ ਵਿਚ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਆਪ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆਰ.ਏ.ਐਫ ਕਾਲਜ ਕਰੇਵ ਵੈਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਆਪਨੇ ਇਥੋਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 1938 ਵਿੱਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ 1938 ਵਿੱਚ ਹੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਪਾਇਲਟ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁਧ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਆਪ ਇੱਕ ਨਿਪੁੰਨ ਫਲਾਇੰਗ ਆਫੀਸਰ ਸਨ। ਆਪਨੇ 1939 ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁਧ ਵਿੱਚ ਕਰਤਵ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਿੱਡਰ ਅਤੇ ਅਦੁਤੀ ਪਾਇਲਟ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਕਰਨ ਆਪ ਨੂੰ ਡੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਅਰਬਾਤ "ਡਿਗ੍ਰਿਟਿਸਡ ਫਲਾਇੰਗ ਕਰਾਸ" ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਆਪਨੇ 1945 ਵਿੱਚ ਵਿੰਗ ਕਮਾਂਡਰ ਬਣਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੇਕਨਲ ਦੇ ਸਟਾਫ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1947 ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਉਪਰੰਤ ਗਰੁਪ ਕੈਪਟਨ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ 7 ਸਾਲ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਸੁਕਾਏ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਸੰਭਾਲੀ। 1948 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਅਰਵਿੰਦ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਦੀ 1999 ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਲੜਕੀ ਆਸ਼ਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇਜੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ 2011 ਵਿਚ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੂਨ 1960 ਵਿੱਚ ਆਪ ਏਅਰ ਵਾਈਸ

ਮਾਰਸ਼ਲ ਬਣ ਗਏ। ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਆਪਨੇ 60 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੰਜਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਉਡਾਏ। 1962 ਦੀ ਹਿੰਦ ਚੀਨ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਖੁਦ ਫਰੰਟ ਤੇ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਡਾਣਾ ਦੀ ਸਤ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਨੂੰ 1 ਅਗਸਤ 1964 ਵਿੱਚ ਚੀਫ ਏਅਰ ਸਟਾਫ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਆਪ 15 ਜੁਲਾਈ 1969 ਤੱਕ ਰਹੇ। 1965 ਦੀ ਭਾਰਤ ਪਾਕਿ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਨੇ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਖ਼ਬੂਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵੰਗ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਛੱਕੇ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤੇ। 44 ਸਾਲ ਦੀ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਚੌਥੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫੌਜੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਧਰੂ ਤਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ, ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ, ਬਹਾਦਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਫੁਰਤੀਲਾਪਣ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਮੁਹਾਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੰਗੀ ਨਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਨੂੰ 1965 ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਦਲੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਵਾਰਡ ਪਦਮ ਵਿਭੂਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਅਪ 1971 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਪਾਕਿ ਯੁਧ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਏਅਰ ਚੀਫ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਨ ਅਤੇ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦਾ ਰੈਂਕ ਸੀ। ਇਸ

ਯੁਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਜੇ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਉਹ ਗੁਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਆਪਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਤੇ ਨੇਵੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਆਜਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਸਗੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੀਫ ਮਾਰਸ਼ਲ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਆਫੀਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਦੀ ਤੈਰਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕੈਪਟਨ ਵੀ ਸਨ। ਆਪਨੂੰ 1971 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਵਿਟਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਮਬੈਸਡਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ 1974 ਵਿੱਚ ਕੀਨੀਆਂ ਦਾ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਆਪ 1975 ਤੋਂ 81 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ 1989 ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਆਪ ਦਸੰਬਰ 1990 ਤੱਕ ਰਹੇ। 2002 ਵਿੱਚ ਆਪਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 83 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਫ ਦਾ ਇੰਡੀਅਨ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਦਿੱਲੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਫਾਰਮ ਵੇਚਕੇ "ਦਾ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਫ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਤੇ ਮਿਸਿਜ਼ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਟਰੱਸਟ" ਬਣਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਅਰਫੋਰਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਉਸ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੋਰ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਸੋਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ
91- 94178 13072

ਸੌਂੜੀ ਸੋਚ, ਸੌਂੜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ: ਢਲਣ ਲੱਗਿਆ ਸ਼ੋਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸੂਰਜ

ਸਰਦਾਰ ਸਰੋਵਰ ਡੈਮ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਾਠਕ ਨਾਖੁਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਆਕੁਲ ਪਾਠਕ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਨਾਂਅ ਚਿੱਠੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 20 ਸਤੰਬਰ) ਲਿਖੀ: "ਟਿੱਪਣੀ ਚੁਭਵੀ ਸੀ ਤੇ ਜਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਝਦਾ... ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੱਟੜ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਘਿਰਣਾਯੋਗ ਕੰਮ ਹੁਣ ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਧਮਕੀ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ 'ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ' ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬੰਨ੍ਹ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਆਈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂਕਿ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦਾ ਨੀਂਹ-ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਬਹੁਤੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਗਿਣ-ਮਿਥ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਹਦੀਆਂ ਤਨਜ਼ਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਵੇਲਾ ਵੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਨੋ-ਵਿਰੋਚਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਫਿਰ ਮਈ 2014 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਗਈਆਂ- ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜਨ 'ਤੇ ਵੀ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੀ ਸਿਆਸੀ ਉਰਜਾ, ਤੁਰਤ-ਫੁਰਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਝਾੜ-ਝੰਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਨਵਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਬੇਹੱਦ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਵਸਥਿਤ ਜਾਪਿਆ। ਪਰ ਚਾਲਾਂ 'ਚ ਆਇਆ ਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸੰਭਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੈਤਿਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਜਿਹੀ ਸੌਂੜੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੁਣ ਉੱਚਾ ਉਠਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਆਖਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਤੀ ਚਿਦੰਬਰਮ 'ਤੇ

ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਛਾਪੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰੌਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਐਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਰਹਾਂਗੇ ਜਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਖੇਤਰਵਾਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਏ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਨੋਟਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਗੜਬੜੀ; ਜੀਐੱਸਟੀ ਕਾਰਨ ਪਏ ਵਿਘਨ; ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਵੰਗ ਨਾਲ ਘਟਣਾ; ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੱਦ ਤਕ ਘਟਣਾ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਵਧਣਾ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਝ ਅਥਾਹ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੌਂੜੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਡ-ਵੱਡੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਟਰੋਲ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਅੱਖੜ ਵੰਗ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਨੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੰਬਲਭੁਸੇ 'ਚ ਫਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਰਜਾ ਭਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਕਸਦ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖੇਤਰੀਵਾਦ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਰਘੂਰਾਮ ਰਾਜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦਾ ਮੁਖੀ ਇੱਕ ਨਿਵਣਸ਼ੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

ਅਰਵਿੰਦ ਪਾਨਾਗੜੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਨ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਜਨਤਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈਯਾਫ਼ਤਾ' ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਹੁਣ ਲੱਭ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ ਅਖੌਤੀ 'ਲਿਟਨ ਦੇ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ' ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। 'ਲਿਟਨ (ਉਦਾਰਚਿੱਤ ਭਾਰਤ ਵਿਦਸਰਾਏ ਲਾਰਡ ਲਿਟਨ) ਦੇ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ' 'ਤੇ ਇਹ ਹਮਲਾ ਨਹਿਰੂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਉਸ ਆਮ-ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁਟ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇੱਕੋ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਸ ਲਈ ਗੁਆਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਭੰਵਰ ਵਿੱਚ ਫਸਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੁਣ 'ਭਾਰਤੀਅਤਾ' ਦੇ ਸੱਭਿਅਕ ਤੱਤ-ਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਕੈਦੀ ਹਾਂ। 'ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ' ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤੀਵਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਰਐੱਸਐੱਸ ਬੌਸ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਤਰੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤਰ ਇਉਂ ਹੈ: "ਭਾਰਤ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ;

ਇਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀ ਗੁਹਿਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹ ਸਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ 'ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰੂ' ਬਣਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵੱਲ ਪਰਤਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਇਵੀ ਲੀਗ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ; ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਸਤ ਦਰਜੇ ਦੇ 'ਵਿਦਵਾਨ' ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਵਿਖਾਉਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਤੀਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰਾਨਾ ਹੌਸਲਾ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਇਮ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਝਾੜ ਪਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਬ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਉਪਾਧਿਆਏ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਹ ਰਫੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਵੀਪੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਤੰਗ ਜਿਹੇ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਫਦਰਜੰਗ ਰੌਡ 'ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਂਟੇ-ਛਾਂਟੇ ਗਏ ਲਾਅਨਾਂ ਵਾਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਭੁੱਲੇ ਬੰਗਲਿਆਂ 'ਚ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮੂੜ੍ਹ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਆਕੜ ਨਾਲ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਸਲਤਨਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੇ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਹਰੀਸ਼ ਖਰੇ

ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਰਦਨਾਕ ਤੇ ਪੈਚੀਦਾ ਕਹਾਣੀ

ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰੋਹਿੰਗੀਆਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਦਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਆਂਮਾਰ (ਬਰਮਾ) ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬਰਮਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸੀਡੈਂਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। 1937 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਲਾਇਆ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਬੜ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯਕੀਨ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਆ ਕੇ ਜੰਗਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਵਾਏ ਪਰ ਰਬੜ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪਰ ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਕ ਉਥੇ ਹੀ ਵਸੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਕੱਟ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਲੰਬੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਫੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗਲ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਪਰ ਪਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਕਸੀਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੀ, ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਜਮਾਬੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਵੋਟਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਮੁਲਕੀ ਪਨਾਹਗੀਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਲੋਕ ਉਥੇ 200 ਸਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਲਗਪਗ ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਆਬਾਦੀ ਕਿਧਰੋਂ ਨਾ ਕਿਧਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਰਮਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੋਧੀ ਆਬਾਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਗੋਰੇ ਹਨ। ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ, ਮਲਿਆਲਮ ਤੇ ਉੜੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਬਰਮਾ ਦੇ ਅਸਲ ਬਸਿੰਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ।

ਜੇ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਲੇਸ਼ੀਆ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ, ਫਿਜ਼ੀ, ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਬਾਹਰ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਵੱਸੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਧਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ

ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਸਾਏ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਆਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਿਸ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਪਲਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਬਹੁਤ ਦੱਖਦਾਈ ਹੈ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਘਰ ਮਿਆਂਮਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਉਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦਬਾਓ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਉਪਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤੰਕਵਾਦ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀਤੀ। ਠੀਕ ਹੈ, ਆਤੰਕਵਾਦ

ਵੀ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੇਘਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਨਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਲੰਬੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਮਿਆਂਮਾਰ ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਉਥੋਂ ਤੇਲ ਤੇ ਗੈਸ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਖਾਹਿਸ਼ਮੰਦ ਹੈ ਤੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ 3200 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਵੀ-ਅਤਨਾਮ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀ ਦਰਦ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ।

ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ

ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਨੇਤਾ ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਚੀ ਨੂੰ ਲੰਬੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਲੋਕ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਡਟੇ ਰਹੇ।

ਅਭੈ ਸਿੰਘ

ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਚੀ ਦਾ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਬੀ ਦੇਰ ਦਿੱਲੀ ਰਹੀ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮਸਲੇ ਉਪਰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਉਪਰ ਵੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਪਰ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਹਨ।

ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੇਰੇ ਬਣਾਏ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇਕ ਨੇਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਭੜਕਾਊ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਾਚੀ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਡੇਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਆਉਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਵਿਹਾਰੀ ਗੱਲ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਲਕ, ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਰਨ, ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਅਬਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲਵਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਂਪ ਲਗਵਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਯੂ ਐਨ ਓ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1978 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਵੀ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੋ ਲੱਖ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਸਨ।

ਦਰਅਸਲ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਲੀਡਰ ਆਂਗ ਸਾਨ ਸੂ ਚੀ ਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਵੀ ਫੌਜੀ ਜੁੱਡਲੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕਠਿਨ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਰ ਧਰਾਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸ਼ਹਿਰੀਅਤ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਰੰਗੂਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਕੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਥੇ ਸਕੂਲਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਮਿਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੋਧੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਜੜ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀ 'ਅਰਾਕਾਨ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ' ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਤੇ 'ਰਖੀਨ' ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ, ਰੂਸ ਦੇ ਚੇਚਨੀਆ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਅਫਗਾਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੌਜ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਉਪਰ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਕੀਕੀ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਮਸਲੇ ਰਲਗੱਡ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਜਰਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਆਲਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਦਖਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀ ਦਰਦ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਇਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਦੋਵੇਂ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣਗੇ। ਅੱਜ ਮਿਆਂਮਾਰ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮਸਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਣੂ ਬੰਬ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹ

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਐਟਮ ਅਤੇ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਛੇ ਤੇ ਨੌਂ ਅਗਸਤ 1945 ਦੇ ਦੋ ਦਿਨ। ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਤੇ ਪਲੂਟੋਨੀਅਮ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੰਬ। ਲਿਟਲ ਬੌਇ ਅਤੇ ਫੈਟ ਮੈਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨਜ਼ ਅਫ਼ਸਰ ਜੇਮਜ਼ ਆਈ ਹੋਪਕਿਨਜ਼ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੰਬਰ- 35 ਅਤੇ 39 ਜੋ ਪੰਜ ਤੇ ਅੱਠ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋਏ। ਛੇ ਤੇ ਨੌਂ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਹੋਈ। ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਬੰਬਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੋਵੇਂ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੰਬ' ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਕੈਥੋਲਿਕ ਤੇ ਪਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ਮੌਤ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤਾਂਡਵ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਬੰਬ ਸੁੱਟੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਵਿੱਚ ਨੱਬੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਲੱਖ ਅਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਪਚਾਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਮਰ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਪਗ ਅੱਧੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਰੇ। ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘਰਾਂ, ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ, ਬੈਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਆਦਮੀ ਔਰਤਾਂ। ਚੀਕਾਂ, ਕੂਕਾਂ। ਤੁੰਬਾ ਤੁੰਬਾ ਹੋ ਕੇ ਉਡਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਮਲਬਾ। ਮਾਰੂ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ। ਸੜਦੇ ਭੁੱਜਦੇ ਮਾਸ ਦੇ ਲੋਬੜੇ। ਅਸੀਂ 1945 ਤੋਂ 2017 ਤਕ ਸੱਤਰੇ-ਬੱਠਤਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ ਐਟਮ ਤੇ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬ ਪਰਖਣ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕੱਲਾ ਅਮਰੀਕਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਰੂਸ, ਚੀਨ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਫਰਾਂਸ, ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਰਗੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਉਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬ ਪਰਖ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇਖੋਰ ਟਰੰਪ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਮਨਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਤਹਿਜੀਬ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ, ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਣੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਤੀਹ ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ ਇਸ ਯਾਦ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਦੇ ਐਟਮ ਬੰਬ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜ਼ਖਮਾਂ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ, ਐਟਮੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਮੀਤੋਰੂ ਤਾਨੀਗੁਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ

ਇਸੇ ਦਿਨ ਆਈ। ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ 1929 ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ ਤਾਨੀਗੁਚੀ ਅਠਾਸੀ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਕੌਂਸਰ ਨਾਲ ਮਰਿਆ। ਉਹ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਵਿੱਚ 9 ਅਗਸਤ 1945 ਨੂੰ 'ਫੈਟ ਮੈਨ' ਬੰਬ ਡਿੱਗਣ ਵੇਲੇ ਸਾਈਕਲ ਉੱਤੇ ਡਾਕ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗ਼ਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਤਾਨੀਗੁਚੀ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੂਰ ਐਟਮ ਬੰਬ ਡਿੱਗਿਆ। ਸਾਈਕਲ ਕਿਤੇ, ਉਹ ਕਿਤੇ। ਉਸ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਸੜ ਗਈ। ਲੱਤਾਂ-ਬਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਸੜ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਗ-ਵਗ ਕੇ ਲਹੂ ਵਗਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਪਿੱਠ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਲਸੇ ਗਏ। ਬਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਚਮੜੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਾਂਗ ਲਟਕਣ ਲੱਗੀ। ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਮਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਉਠ ਕੇ ਡਿੱਗਦਾ-ਢਹਿੰ ਦਾ ਤੁਰਿਆ।

ਕੁਝ ਦੂਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਆਲੂ ਬੀਬੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਲਟਕਦੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਲੜਛੇ ਕੱਟੇ। ਜ਼ਖਮਾਂ ਉੱਤੇ ਤੇਲ ਮਲਿਆ। ਰਾਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਵਰਗੇ ਜ਼ਖਮੀ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਸੀ। ਡੌਰ-ਡੌਰ। ਹੈਰਾਨ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ। ਸਭ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਤੇ ਅਧਮੋਏ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤਾਨੀ ਹੀ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਟੀਮਾਂ ਉਥੇ ਆਈਆਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ। ਤਾਨੀ ਕੋਲ ਮਦਦ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨ ਜੋਗੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ 29 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਇੱਕ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੰਤੋਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਦੇ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰ ਕੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਇਲਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿੱਚ

ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ। ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਓਮੂਰਾ ਨੇਵੀ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਿੱਠ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਥੇ ਉਹ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪੇਟ ਪਰਨੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੀਰ

ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਕਿਹੜਾ ਠੀਕ ਸੀ! ਦਿਲ ਤੇ ਹੋਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਚਮੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਉਸ ਅੰਦਰ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਾਰਚ 1947 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਓਮੂਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲੀ। ਮਈ 1947 ਵਿੱਚ ਤਾਨੀ ਬੈਠਣਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਤਾ ਉਮਰ ਭਰ ਰਿਹਾ। 1960 ਤਕ ਤਾਂ ਲਗਪਗ ਨਿਰੰਤਰ ਹੀ। ਮਰਦੇ ਦਮ ਤਕ ਉਹ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪੀੜਤ ਰਿਹਾ। ਸਿਰਫ 2007 ਤੋਂ 2017 ਤਕ ਦੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸ ਵਾਰ ਉਸ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਹੋਈ।

ਐਂਟਮ ਬੰਬ ਦੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ

ਐਟਮੀਕ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਰਿਹਾ। ਅਮਨ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਤ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੁਨੈਣ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਲਾਹੁੰਦਾ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਰੋਜ਼ ਕਰੀਮ ਲਾਉਂਦੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਸਲੀਆਂ ਦਬ ਕੇ ਫੋਫੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਰਸਾਂ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਦੁਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀਆਂ- "ਭਾਈ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗਿਆ?..."

ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਅਠਾਸੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਗਿਆ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿ ਕੇ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਐਟਮੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਸ਼ਣ

ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। 'ਖ਼ਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਵਹਿਸ਼ਤ,' ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਬੰਬ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਸੰਘਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਸੋਕ, ਸੋਰ। ਸੌ ਮੀਟਰ ਤਕ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਰਕ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਟਰੀਟੀ ਫਾਰ ਪਰੋਹਿਬਿਟਿੰਗ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਆਰਮਜ਼ ਦੇ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ ਵਜੋਂ ਤਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨੋਬੇਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਬੋਲਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਟਮ ਬੰਬ ਸਫਰੱਚਜ਼ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਿਹਾ। 'ਵਾਈਟ ਲਾਈਟ ਬਲੈਕ ਰੇਨ' ਨਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਐਟਮੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਤਾਨੀ ਵਰਗੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ 1945 ਵਿੱਚ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ ਦੋ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚੇ। ਉਂਜ, ਬਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਹੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਿਲ-ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਮਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਸਫੋਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੰਬ। ਬੰਬ ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਵਰਗ, ਕੌਮੀਅਤ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਵਜੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੀ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਵੀ ਸਨ। ਪਾਦਰੀ ਵੀ ਸਨ। ਯੁੱਧ ਮੁੱਕਣ ਉਪਰੰਤ ਜਾਪਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਈ। ਦੋਵੇਂ ਬੰਬਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਜੂ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਰਚਿਤ ਨਿਜੂ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਟੀ. ਯਾਮਾਗੁਚੀ ਸੀ ਜੋ 2010 ਵਿੱਚ 93 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਰ ਨਾਲ ਮਰਿਆ। ਯੁੱਧ ਉਪਰੰਤ 165 ਨਿਜੂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਣੋ। ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਦੇਗ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਮਾਤਰ। ਫਾਦਰ ਹੂਬਰਟ ਸਿਫਰ (1915-1982) ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਦੇ 'ਲਿਟਲ ਬੌਇ' ਤੋਂ ਬਚਿਆ। ਉਹ ਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਪਾਦਰੀ ਚਰਚ ਦੀ ਮਿਸ਼ਨ ਕੰਪਾਉਂਡ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਪੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਚੇ। ਦਰਅਸਲ, ਮੁੱਖ ਪਾਦਰੀ ਭੂਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਚਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਵਾਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਪਾਦਰੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਸਿਫਰ 1952 ਵਿੱਚ 'ਈਨੋਲਾ ਗੇਅ' ਨਾਂ ਦੇ ਬੋਇੰਗ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕੋ-ਪਾਇਲਟ ਤੇ 1975

AAA

AUTO AND BODY WORKS

Jasbir Singh Takhar
510-755-2132

ਇਕ ਵਾਰ
ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ
ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਓ
ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ
ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ
ਲਾਭ ਲਓ

Free Estimates
Free Towing

Harmandeep Singh

ਸਾਡੇ ਇੱਥੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੇਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਟੋ-ਟਰੱਕ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

We Do Complete Engine, Transmission, Body and Paint Work. We Sell Used Cars at a Good Price

1421 Industrial Pkwy West- F
Hayward, CA 94544

510- 733- 2222

Moon Indian Cuisine

510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ,
ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Paul
510-978-7170

Fish Pakora
ਮੱਛੀ ਪਕੌੜੇ ਬਣਾਉਣ
ਦੇ ਮਾਹਿਰ
ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ,
ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੂਨ ਤੇ
ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਸਭ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਠਿਆਈ
ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ
ਸਕਦੇ ਹੋ।

Gill
510-709-5285

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਇੰਡੀਅਨ-ਫਿਜ਼ੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕੁਸ਼ੀਨ

ਮੂਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਸ਼ੀਨ (ਹੇਵਰਡ)

600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812

www.moonindiancuisine.net

Raja

New Introducing
Chaat Corner
King of Sweets Now Presents
Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

ਹੁਣ ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

- BHEL PAPDI CHAAT
- FALUDA KULFI
- GOL GAPPE (PANI PURI)
- KHASHA KACHORI

RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE

31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587

Phone : (510) 489-9100

Preet Fabrics & Appliance

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ, ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿਰੇ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚਲੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੂਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER FOR BOTH FABRICS & APPLIANCES

5156 mowry AVE. Fremont, CA 94538

TEL : 510-797-7111 FAX : 510-739-6350

(For More Info. Call Onkar)

APPLIANCES WE CARRY ALL MAJOR BRANDS!!

SONY, SANY, JVC, PANASONIC, LUGGAGE CROSS, PARKER PENS, OSTER BLENDERS

- Tvs, VCRs, DVD
- Watches (Seiko, Citizen & Swistar)
- Tape Recorders
- Shavers & Trimmers
- Camcorders
- Cellular Phones
- DVD Players
- Medical Equipment
- Cordless Phones
- Calling Cards

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡ ਗਏ ਸੈਨਹੋਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ

ਦਹਾਕਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਕੌੜਾ ਹੈ

ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੇਖਕ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਇਸਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ, ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚਲੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਸਮਾਜਕ, ਵਿਦਿਅਕ, ਆਰਥਕ, 'ਅਪਰਾਧਕ' ਅਤੇ 'ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰਕ' ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੌ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਸੋਹਤ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੇਤਨ ਹਨ। ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਤਵ-ਪੂਰਨ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਮਰਥਾਵਾਨ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਫਖਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਅਪਰਾਧੀਕਰਣ ਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾ-ਚਾਰ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਪਤਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਅੰਕੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਛ-ਗਿਛ ਦੁਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੇਰੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਗੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੀ ਛੱਬੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਉਸੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕੇਵਲ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਘਟ ਹੈ। ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਮੀਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਘਟ-ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਮਾਤ੍ਰ ਤੀਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਈਮ-ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੇਵਨ ਅਰਥਾਤ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ

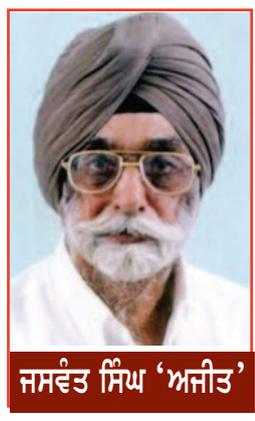
ਹੀ ਕੌੜਾ ਤੇ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਲੋੜ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੋਚਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਆਖਰ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਣ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ।

ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਵਲ ਵਧ ਰਹੇ ਝੁਕਾਅ ਦੀ ਗਲ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਆਪ ਵੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਨਸ਼ੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗਲ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ, ਨਾ

ਪੜਵੰਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਰਜਾਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵਰਗ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਖਾਣੇ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਕਾਉਂਟਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੈਰੂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਂਗ ਬਣਾ-ਬਣਾ, ਟਰੇਆਂ ਵਿਚ

ਹੋਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਏ ਦਿਨ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇ, ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਅਜੀਤ'

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌੜਾ ਤੇ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਲੋੜ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੋਚਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਆਖਰ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਣ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ।

ਆਪਣੇ ਉਸੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕੇਵਲ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਘਟ ਹੈ। ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਮੀਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਘਟ-ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਮਾਤ੍ਰ ਤੀਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਈਮ-ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਸਿੱਖੀ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ, ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਥੇ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੰਜ ਤਾਰਾ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਂ ਅਤੇ ਵਸਾਖੀ ਆਦਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਿਲਣੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੜਵੰਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਸਤੀਆਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ

ਸਜਾ ਇਕ-ਇਕ ਮਹਿਮਾਨ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿਮਾਨ ਤਾਂ ਇਹ ਪੈਂਗ ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਪੜਵੰਤੇ ਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਂਗਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਡਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਦੀ ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਪੈਂਗ ਲਗਾਤਾਰ ਡਕਾਰ ਰਹੇ ਇਕ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਨਾਲ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਉਸਦੇ ਇਸ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ 'ਦਲੇਰੀ' ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਸਾਹਿਬ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ 'ਇਤਨੀ-ਕੁ' ਪੀ ਲੈਣ ਦੀ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਮਿਲਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਚ ਲਿਪਤ

ਅੱਡੇ ਬਣ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਆਪ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹੀ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਅੱਡੇ ਬਣ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਮੰਨੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜੇ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਝੰਗਾ ਚੁਕ, ਨੰਗਿਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ-ਨੰਗਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ : ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਦੇ ਸਿੱਖ-ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਨਿਜ-ਸੁਆਰਥ ਅਧੀਨ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੂਲ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਾ, ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਧੱਕ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਿੱਖ-ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਜ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕੋ ਗਲ ਪਰੋਸ ਕੇ ਰਖ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਦੁਹਰਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਣ ਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਣ ਦੀ ਗਲ ਯਾਦ ਕਰਾਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਲੱਠ ਲੈ ਉਸਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਉ। ਬਸ!

ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਮਾਮਲਾ: ਖੰਝੀ ਅਗਸਤ ਦੇ ਦਿਨ ਬਦੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ!

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣਾ ਮੇਰੇ ਨਸੀਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੱਚੇ ਉਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਬੱਬ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸਹਿਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਕਿਉਂ ਸੱਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚੇ ਉਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾ ਵੀ ਸੱਚੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਓਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁੱਤ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਦੁਰ ਖੜੋ ਕੇ ਵੇਖਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵਾਹਵਾ ਡਰਾਉਣਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਖੁਦ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਹੋਏ ਤੇ ਵਾਹਵਾ ਡਰਾਉਣੇ ਜਾਪਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਕੋਲੋਂ ਅੱਗ ਲਵਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਸ ਰਸਮ ਨਾਲ ਬਦੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਏ ਦਿਨ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਚੇ ਡਰਾਉਣੇ ਕੱਚ ਦੇ ਬੁੱਤ ਘੜਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਾ ਛੱਡਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬੜੀ ਮਾਹਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਏਨੀ ਸਫਾਈ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਜਾਦੂ ਦਾ ਝਰਲੂ ਘੁੰਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਦੂਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਿ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਿੜ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਡੇਰੇ ਉਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਸੌਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ।

ਸਾਲ 1998 ਦੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਡੇਰੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਸਿਰਸੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਦਫਤਰ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਆਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਮਾਗਮ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਸੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਫੁਤਰਪਤੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਸਿਰਸੇ ਆਓ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਉਦੋਂ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਡੇਰੇ ਦੇ ਗਵਾਂਢ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਸੁਣੇ ਸਨ। ਫੁਤਰਪਤੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ, ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਈ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਸੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਉੱਤੇ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਜਿਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਤੇ ਉਦੋਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਧਵੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਬੱਝਾ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ' ਨੇ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਜਦੋਂ ਛਪੀ ਤਾਂ

ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝੀ, ਪਰ ਛਪ ਜਾਣ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਚਿੱਠੀ ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਸੀ ਬੀ ਆਈ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹੋ ਚਿੱਠੀ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਲੈ ਗਈ। 'ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਗਰਮੱਛ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪਾਉਣ' ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਂਗ ਪੱਤਰਕਾਰ ਫੁਤਰਪਤੀ ਸਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਛੋਟਾ ਪਰਚਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਦਾ। ਧਮਕੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੱਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਪਿਆ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰ-ਾਉਣ ਲਈ ਹਾੜੇ ਕੱਢਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਉਦੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਸ ਦੀ ਨੌਬ ਖਿੱਚ ਕੇ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਰਕਾਰ ਉਦੋਂ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਟਾਲਾ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਚੌਟਾਲੇ ਦੇ ਕਹੇ ਉਤੇ ਇਹ ਡੇਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਚੌਟਾਲੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਖੈਰ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਕਾਣੇ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ।

ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਕਥਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਇਸ ਕਰ

ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿੱਚੇ ਹੁਣ ਬਬੇਰਾ ਖਿੱਲਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਉਸ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਨ ਪੁਗਾਉ ਸਾਂਝ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਾਣ ਲੈਣੀ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਣ ਤੱਕ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਿਭਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਦਦ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ, ਤੈਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਉਚੇਚਾ ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਰੱਖ-ਰੱਖ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਸ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਾਰਨ ਬੜਾ ਰੁਝੇਵੇਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਵਾਰੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਉਦੋਂ ਪੁੱਜਾ, ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਐਲਾਨੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮੌਕੇ ਉਸ ਡੇਰੇ ਲਈ ਅੱਧਾ ਕਰੋੜ ਮਾਇਆ ਦਾ ਗੱਟਾ ਵੀ ਉਲੱਦਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਪੰਚਕੂਲੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਮਾਇਤੀ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਓਥੇ ਅਗੇਤੇ ਭੇਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟ-ਪਾਣੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਉਹੋ ਮੰਤਰੀ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕੁੱਲ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਲੂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 ਤੇ)

ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਵਧਣਾ

ਡਾ. ਜ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤੀ
 ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਿਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਖ਼ਲਨਾਇਕ ਬਣ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਖੁਰਾਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ, ਘਿਓ, ਬਿਸਕੁਟ ਆਦਿ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਮਨਵਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

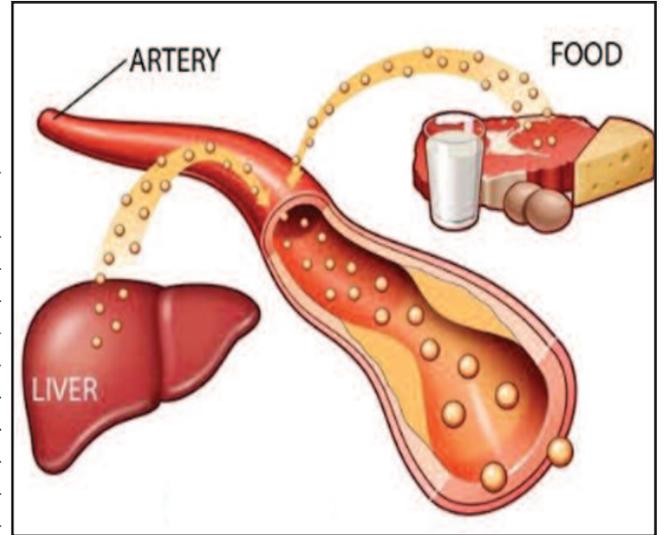
ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਆਖਰ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਜਾਂ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਫੈਟ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਓ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਕ ਆਮ ਲੋੜ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ 150 ਤੋਂ 200 ਮਿ. ਗ੍ਰਾ. ਹੈ। ਭਾਵ ਇਸ ਦੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਸੀਮਾ ਹੈ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਇਸ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਏਨਾ

ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਪਾਰਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਹੈ-ਮੈਦਾ, ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਫੈਟ ਰਹਿਤ। ਇਕ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਹੈ-ਜ਼ੀਰੋ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਹਲਕਾ-ਫੁਲਕਾ। ਨਾਲੇ ਪੂਰੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਜਾਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਫੁਰਤੀਲਾਪਣ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਪ੍ਰਤੀ ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਨਅਤ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਜਾਂ ਟਰਾਂਸਫੈਟ ਰਹਿਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਨਸਪਤੀ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਕਣਕ, ਚਾਵਲ, ਦਾਲਾਂ, ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਬੀਜ ਜਿਵੇਂ ਤਿਲ, ਸੂਰਜਮੁਖੀ, ਸਰਸੋ, ਮੂੰਗਫਲੀ, ਬਦਾਮ, ਕਾਜੂ ਆਦਿ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਸਕੁਟ, ਤੇਲ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਨਅਤ ਦਾ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਮੀਟ-ਅੰਡੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਜਿਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਮਾਸ, ਅੰਡੇ, ਮੁਰਗੀ, ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ, ਸੂਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਵੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ। ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿਰਫ ਸਿੱਧੇ (ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਯੁਕਤ) ਖੁਰਾਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵੀ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਤੇਲ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜ਼ੀਰੋ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ-ਫੁਲਕੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਤਲ ਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਭਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤ, ਅਨਾਜਾਂ, ਦਾਲਾਂ, ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਨੁਪਾਤ ਕਿਵੇਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਵੱਧ ਇਸਤੇਮਾਲ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜੰਮ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਖੂਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਘੱਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਦੌਰਾ (ਲਕਵਾ) ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਨਾੜਾਂ ਸਖ਼ਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਬਣਨਾ, ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣਾ ਤੇ ਵਾਧੂ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦਾ ਖਾਰਜ ਹੋਣਾ, ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਖਾਰਜ ਹੋਣ ਲਈ ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਸਰਤ ਵੱਲ ਵੀ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ ਘਿਓ, ਤੇਲ ਜਾਂ ਕਰੀਮ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ-ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਿਹਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਚਾਕਲੇਟ, ਬੇਕਰੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ, ਕੋਕ, ਆਈਸਕਰੀਮ ਆਦਿ ਦੀ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਮੋਟਾਪਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮਾਤਰਾ, ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜੀ ਸਖ਼ਤ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਬਾਦਾਮ

ਸਰੀਰਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕ ਬਾਦਾਮ ਖਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਦਾਮ ਪੇਟ ਦੇ ਪਾਚਨ ਤੰਤਰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ 'ਚ ਵੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਦਾਮ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਫਾਈਬਰ ਸਾਡੇ ਪਾਚਨ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਦਾਮ ਨੈਚੁਰਲ ਪ੍ਰੋਬਾਇਓਟਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਦਾਮ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰੋਬਾਇਓਟਿਕ ਹੈ, ਉਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਚਨ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਇਹ ਚੰਗੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ

ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਸਮੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਦਾਮ 'ਚ ਪੋਲੀਫਿਨੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਤ ਐਂਟੀ-ਮਾਈਕ੍ਰੋਬਾਇਲ ਏਜੈਂਟ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਚਾਰ ਕਰਨ 'ਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪਾਚਨ ਤੰਤਰ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਆਰਗੇਨਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਬਾਇਓਟਿਕ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੈਕਟੀਰੀਆਲ ਗਰੋਥ ਅਤੇ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੋਧ ਅਧਿਐਨਾਂ 'ਚ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਾਮ 'ਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰੋਬਾਇਓਟਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਈ ਫਾਇਦੇ

ਬਦਲਦੇ ਲਾਈਫ ਸਟਾਈਲ ਕਾਰਨ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਹੁਣ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਣਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਡੀ ਨੂੰ ਡਿਟਾਕਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਗ੍ਰੀਨ ਟੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰਫ ਗ੍ਰੀਨ ਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਦੀਨਾ ਚਾਹ, ਨਿੰਬੂ ਚਾਹ, ਕੈਮੋਮਾਈਲ ਟੀ ਆਦਿ ਵੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਜਕਲ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਲੈਕ ਟੀ ਅਤੇ ਕੌਫੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਕਾਫੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

ਕੀ ਹੈ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ?
 ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੌਫੀ ਬੀਨਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੌਫੀ ਤੁਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਬਸ ਫਰਕ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੌਫੀ ਅਸੀਂ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬੀਨਸ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਾਪਮਾਨ 'ਤੇ ਭੁੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਭੂਰੇ ਅਤੇ ਚਾਕਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਹੀ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਰੋਸਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ 'ਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਕੌਫੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕਲੋਰੋਜੇਨਿਕ ਐਸਿਡ ਅਤੇ ਕੈਫੀਨ ਦੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੋਟਾਪੇ, ਕੈਂਸਰ, ਡਾਇਬਟੀਜ਼, ਹਾਈ ਬੀ. ਪੀ. ਅਲਜ਼ਾਈਮਰ ਅਤੇ ਬੈਕਟੀਰੀਅਲ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਲੜਨ 'ਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ।
ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਏ?
 ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਬੀਨਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛਾਣ ਕੇ 15 ਮਿੰਟ ਹੌਲੀ ਸੇਕ 'ਤੇ ਰੱਖੋ, ਫਿਰ ਕੋਸਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕੌਫੀ ਪਾਊਡਰ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਬੀਨਸ ਨੂੰ ਧੁੱਪ 'ਚ ਹਲਕਾ ਸੁਕਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਕਸੀ 'ਚ ਪੀਸ ਲਓ, ਫਿਰ ਇਸ ਪਾਊਡਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਨਾਰਮਲ ਕੌਫੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
1. ਐਂਟੀ-ਏਜਿੰਗ
 ਇਸ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲਾਜਵਾਬ ਗੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਸਕਿਨ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਵਾਨ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿਰੰਤਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛਾਈਆਂ, ਪਤਲੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਡਾਰਕ ਸਰਕਲਸ ਆਦਿ

ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
2. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਟਰੋਲ
 ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ

ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਲੈਵਲ ਆਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕਲੋਰੋਜੇਨਿਕ ਐਸਿਡ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਖੂਨ 'ਚ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਦਾ ਪੱਧਰ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

3. ਦਿਲ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ
 ਇਸ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਲੋਰੋਜੇਨਿਕ ਵਰਗੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਤੱਤ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਗੁਣ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਸਾਕ-ਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦਿਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਭੈੜੇ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ 'ਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਕ ਕੱਪ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।
4. ਭਾਰ ਘਟਾਓ
 ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਸਹਿਯੋਗੀ ਤੱਤ ਵਧੇਰੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਤੱਤ ਭੁੱਖ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ 30 ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ

ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਕੈਲੋਰੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਡਾਈਟ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

5. ਭਰਪੂਰ ਐਨਰਜੀ
 ਰੋਸਟੇਡ ਕੌਫੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਵੀ ਨੀਂਦ ਜਾਂ ਆਲਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਐਨਰਜੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮੂੜ ਸੁਸਤ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕੱਪ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਪੀਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉੱਜੜਾਵਨ ਰਹੇਗਾ।
6. ਸਿਰਦਰਦ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਇਲਾਜ
 ਕੰਮ ਦੀ ਬਕਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕਾਰਨ ਸਿਰਦਰਦ ਹੋਣਾ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਨਕਿਲਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਫ੍ਰੈਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕੈਫੀਨ ਸਿਰਦਰਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
7. ਕੈਂਸਰ ਰੋਗ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ
 ਗ੍ਰੀਨ ਕੌਫੀ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਲੋਰੋਜੇਨਿਕ ਐਸਿਡ ਸਰੀਰ 'ਚ ਟਿਊਮਰ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਇਸ ਕੌਫੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹਵਾ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਗੁਰਦੇ
 ਇਕ ਨਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗ, ਸਟ੍ਰੋਕ, ਕੈਂਸਰ, ਸਾਹ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਓ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਕੂਲ ਆਫ ਮੈਡੀਸਨ ਦੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਗੁਰਦਾ ਰੋਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੱਕ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਸਾਲ 2004 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 25 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦਾ ਰੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 'ਅਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ' (ਈ. ਪੀ. ਏ.) ਅਤੇ ਨਾਸਾ ਵੱਲੋਂ ਜੁਟਾਏ ਗਏ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਣਾ ਕੀਤੀ।

ਚੋਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘਿਰਦਾ ਸੀ ਕਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਾਂ ਦਾ...

ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਹੱਪਣ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ, ਕਲਾਤਮਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦੂਜੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੂਬੀਆਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਦੇ ਸੌਕੀਨਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਿਮਾਲਾ ਖੱਡ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਪਹਾੜੀ, ਕੰਢੀ ਤੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਢੋਲਵਾਹਾ, ਜਨੌਤੀ, ਮਹਿੰਗਰੋਵਾਲ, ਚੌਹਾਲ, ਟੱਪਾ, ਬਹੋੜਾ, ਦੇਹਰੀਆਂ, ਕੂਕਾਨੇਟ, ਬਾਤੀਖੰਡ, ਧਰਮਪੁਰ, ਕਮਾਹੀਦੇਵੀ, ਸੁਖਚੈਨ-ਪੁਰ, ਚਮੂਰੀ, ਝੋਰੜਾ, ਧਾਰ, ਤੱਲੀ, ਬਾਤੀ ਬਲਾਬ ਵਰਗੇ ਨਿਰੋਲ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਠਰੰਮੇ ਤੇ ਸਬਰ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਲੇਮਪੁਰ, ਟਾਹਲੀ, ਰੜਾ, ਫਤਿਹਕੁਲਾ, ਮਿਆਣੀ, ਆਲਮਪੁਰ, ਮੇਵ ਮਿਆਣੀ, ਗੋਰਸ਼ੀਆਂ, ਚੱਕਬਾਮੂ, ਆਲਮਪੁਰ, ਕੈਰੋਂ, ਰਾਜਪੁਰ, ਪੱਸੀਵੇਟ, ਗਾਲੇਵਾਲ, ਭੀਖੋਵਾਲ, ਹਿੰਮਤਪੁਰ, ਧਨੌਆ, ਟਾਂਡਾ ਰਾਮਸਾਹੇ, ਮਹਿੰਦੀਪੁਰ ਮੋਲੀ, ਤੱਗੜ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਮੋਤਲਾ, ਮਤਾਬਪੁਰ ਆਦਿ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਵਾਨੀ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਨਿਰਮਲਤਾ ਦਾ ਸਾਥ ਮਾਣਦੀ ਲੋਕਾਈ ਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ

ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਲੀ ਵੇਈ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਬਲਾਕ ਦੇ ਪਿੰਡ ਧਨੌਆ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਮਤਪੁਰ ਟੋਰਕਿਆਣਾ, ਸਤਾਬਕੋਟ ਅਤੇ ਵਧਾਈਆ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਛੰਡਾਂ ਦੀ ਸੇਮ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਟੁੱਭੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਈ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ

ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿਮਾਣਾ

ਜੋ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਵੇਈ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਕਸਬੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰੰਗਾਂ, ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਤੇ ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਂਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਘੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੋਵਾਲ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 15 ਸਾਲ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਈ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਹਾਅ ਚਾਲੂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਤਲਵਾੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਕੰਢੀ ਨਹਿਰ ਵੀ ਕਈ ਸੋਹਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ

ਗੁੱਜਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਰੋਵਾਲ ਵਾਲੀ ਖੱਡ ਦੇ ਚੋਆਂ ਨੇ 1988 ਵਿੱਚ ਟੱਕ ਧਰਿਆ ਤੇ 1995 ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਭੀਖੋਵਾਲ ਦਰਮਿਆਨ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਖਾਮ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਚੋਆ ਦੀਆਂ ਸੂਕਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਡਰਾਇਆ ਤੇ ਅੱਗੇ ਬੁੱਲੇਵਾਲ ਕਸਬੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਸੂਕਦਾ ਪਾਣੀ ਅਕਸਰ

ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸੂਹਾ ਤੋਂ ਬਲਾਚੋਰ ਤਕ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਚੋਆਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸੂਹੇ ਤੋਂ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟੱਕਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ 'ਕਾਲੇ ਦੇ ਪੁਲ' ਬੱਲਿਓ ਵਗਣ ਵਾਲੇ ਸੱਗਰਾਂ ਵਾਲੇ ਚੋਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਲੰਧਰ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਟਰੈਕ ਨਾਲ ਖਹਿ ਖਹਿ ਕੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਵੱਲ ਲੰਘਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਸਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਆ ਕੰਢੇ ਪੈਂਦੇ ਕਾਲੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਸਹਿਗਾ, ਮੀਏ

ਨਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਢੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੂਕਾਨੇਟ ਵਿੱਚ ਪਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚੋਆ ਨਾਲ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਚੋਆ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਣ ਦੀ ਦੰਦਕਬਾ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ। ਬਿਰਹੋ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਨੇ ਵੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਚੋਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ 'ਇਤਰਾਂ ਦੇ ਚੋਆ' ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ:

ਨੰਗੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਜਿੱਥੇ ਆਉਣ ਪ੍ਰਭਾਤਾਂ,
ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਪੈਰੀ ਲਾਉਣ ਜਿੱਥੇ ਰਾਤਾਂ,
ਜਿੱਥੇ ਚਾਨਣੀ 'ਚ ਨੂਵੇ ਖੁਸ਼ਬੋ,
ਉੱਥੇ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਵੱਸਦਾ।
ਜਿੱਥੇ ਇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਗਦੇ ਨੇ ਚੋਆ,
ਉੱਥੇ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਵੱਸਦਾ,
ਜਿੱਥੋਂ ਲੰਘਦੀ ਈ ਪੌਣ ਵੀ ਖਲੋ,
ਨੀ ਉੱਥੇ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਵੱਸਦਾ...।

ਹੁਣ ਡੈਮ, ਚੈਕ ਡੈਮ ਬਣਨ ਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਘਟਣ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚੋਆਂ ਦਾ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕੰਢੀ ਵਿੱਚ ਡੈਮਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹੀਯੋਗ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਵਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੰਢੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂੰ, ਪਾਪੂਲਰ, ਕਲੇਨਲ ਸਫੇਦਾ ਆਦਿ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਪੱਛੂ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਚੋਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਤੇ ਕਈ ਬਿਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਅੱਗੇ ਚੌਧਰੀ ਸ਼ਬਦ ਲਾਉਣ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਕਰਕੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਚੋਆਂ ਤੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਆਪ ਬੀਤੀ' ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਏਨੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸੀਰੋਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਤੇ ਟਾਹਲੀ ਦੀਆਂ ਝਿੜੀਆਂ।"

ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਕੰਢੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮੇ ਪਹਾੜੀ ਖੱਡਾਂ, ਬਰਸਾਤੀ ਚੋਆ, ਖੱਡਾਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਡੈਮ, ਜੰਗਲੀ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਜੋਕੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਸਕੂਨ ਤੇ ਓਦਰੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਦੇਣ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਖੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਤੁਰੀਆਂ ਚੱਚਲ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁੱਲੇ, ਰਵਾਨੀ ਦੇ ਰਹੱਸ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਕਿਸੇ ਉਚੀ ਪਹਾੜੀ ਓਹਲੇ ਦਿਨ ਭਰ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਵਿਰਾਮ ਲਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸੱਕੜ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆਪਮੁਹਾਰੀ ਤੋਰ ਤੁਰਦੀ ਪਹਾੜੀ ਪੱਛੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਆਪਮੁਹਾਰੇ ਕੌਤਕ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਨਿਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਢੀ ਪਿੰਡ ਢੋਲਵਾਹਾ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੰਦਕਬਾ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਲਾਹੌਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਨੌਂ-ਦਸ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਚਿੱਤਪੁਰਨੀ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਬਣੇ ਚੌਹਾਲ ਡੈਮ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਹੱਪਣ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਟਲ ਤੇ ਰੈਸਤਰਾਂ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਢੋਲਵਾਹਾ, ਜਨੌਤੀ, ਮੈਲੀ, ਥਾਨਾ, ਸਲੋਰਨ, ਚੌਹਾਲ, ਮੈਲੀ, ਨਾਰਾ, ਪਟਿਆਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਰੋਵਾਲ ਡੈਮ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਈ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਲਾਕੇ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ, ਬੋਟਿੰਗ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਲਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਬਣੇ ਪੌਂਗ ਡੈਮ ਪਿਛਲੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਝੀਲ ਵੀ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਦੇ ਸੌਕੀਨਾਂ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਣ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਚੀਨ, ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀ ਇਸ ਝੀਲ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਰੌਣਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਡੈਮ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਹਾਈਡਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਵੀ ਤਲਵਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਬੱਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਸਿਰਜਦੀ ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਡੈਮ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਾ ਪਹਾੜੀ ਖੱਡਾਂ ਤੇ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੱਥਰੇ ਵੇਗ ਦੀ ਮਾਰ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵਿਜੇ ਬੰਬੇਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਕੰਢੀ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ" ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਚੋਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਪਿੰਡ ਦੁਆਲੇ ਵਗਦੇ ਚੋਆ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਨੂੰ ਵਾਗਲੇ 'ਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਾਲਾ ਚੋਆ 'ਆਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਆ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਾਲਾ 'ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ'।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਆਂ ਨੇ ਹੀ ਕਦੇ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਬਾਹੋਵਾਲ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੇ 'ਸੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਚੋਆ' ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਸਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਰਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਫਤਿਹਪੁਰ ਕੋਠੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੇ ਚੋਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਮੰਦਰ ਵਾਲਾ ਚੋਆ', 'ਮੰਡਿਆਲਾ ਤੇ ਚੱਕੀ', ਪੱਕੀ ਸਿੱਲ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਛੱਪੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਚੋਆ ਨੂੰ ਅੰਧਲਾ ਚੋਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਚੋਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਆਪਣੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰੋੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਚੋਆ ਨੂੰ ਭੰਗੀ ਚੋਆ ਦਾ ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਚੋਆ ਕੰਢੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਬਸੀ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਉਘਾ ਬੁੱਤਘਾੜਾ ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਚੋਆ ਦੀ ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਘਰ ਤੇ ਰੋੜ ਨਾਲ ਘੁੰਗੂ ਘੋੜੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਕਲਾ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਘੜਿਆ ਕਰਦਾ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੋਆ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੇ ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪਾਲਦਾ ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨ ਬੁੱਤਘਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਚੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਖੌਰੂ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸਿਓਂ ਨਾਰਾ ਡਾਡਾ, ਬਜਵਾੜਾ, ਅਲਾਹਬਾਦ ਤੇ ਬਸੀ ਕਿੱਕਰਾਂ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਚੋਈ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਬਜਵਾੜੇ ਤੋਂ ਜਹਾਨਖੇਲਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਪਟਿਆਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਜਾਮਣ ਵਾਲੇ ਚੋਆ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਇਆ ਦੀ ਤਿੰਨ ਮੁੱਢਾਂ ਵਾਲੀ ਜਾਮਣ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਂ ਦਿਵਾਇਆ। ਪਟਿਆਰੀਆਂ, ਨਾਰਾ ਤੇ ਖੜਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਚੋਆ ਮਹਿਲਾਂਵਾਲੀ ਕੋਲੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਗਰਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਕਸਬਾ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਵਾਲਾ ਚੋਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਸਬਾ ਵੀ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਿੰਡ ਚੱਕ

ਦਾ ਪਿੰਡ, ਸ਼ਰੀਹਪੁਰ, ਮਾਣਕ, ਮੱਦੀਪੁਰ, ਨੰਗਲ, ਛਾਂਗਲਾ, ਕਲਿਆਣਪੁਰ, ਸੱਗਰਾਂ, ਸੂਡੀਆਂ, ਭਟੋਲੀ, ਤੋਏ ਆਦਿ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਚੇਚੀ ਚੌਕਸੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਸਾਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੋਆਂ ਕੰਢੇ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਦਾਣਾ-ਫੱਕਾ ਤੇ ਭਾਂਡਾ-ਟੀਡਾ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸੂਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਲੰਗਰਪੁਰ, ਰੰਧਾਵਾ, ਅਰਗੋਵਾਲ, ਗੋਦਪੁਰ, ਮਾਛੀਆਂ, ਬੱਸੀ ਵਾਲਾ, ਨਲੋਈਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਆ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਗੜ੍ਹਸੰਕਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਚੰਗਰਾਂ, ਚੱਬੇਵਾਲ, ਹੰਦੇਵਾਲ, ਬਾਹੋਵਾਲ, ਟੂਟੇ ਮਜਾਰਾ, ਸੈਲਾਖੁਰਦ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਚੋਆ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਖੱਡਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੀਂਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਈਆਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਚੋਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਚਦੀ ਰਹੀ ਤਬਾਹੀ ਕਾਰਨ ਚੋਆਂ ਨੇੜੇ ਵਸਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਹਾਲੇ ਵੀ ਖਵਾਜੇ ਬਲੀ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਲੀਏ ਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤਾ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਸਾਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚੋਆਂ ਦੀ ਰੋੜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਮਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਵਗਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਜਲਧਾਰਾ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ, ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਤੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੇੜੇ ਕੱਕੋ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਸੈਂਚਾਂ, ਭਾਗੋਵਾਲ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇੜਿਓਂ ਲੰਘਦੇ ਧੋਬੀ ਚੋਆ ਦਾ ਇਹ

ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬਾਉਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਭੰਗੀ ਚੋਆ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਆਂ 'ਤੇ ਡੈਮ ਬਣਨ ਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਘਟਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਚੋਆਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਢੇ ਵਸਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੱਛੂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਰਗੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੌਲਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਕੰਢੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰਕਬਾ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੀਲੂ, ਖੈਰ, ਰਜਾਇਮ, ਆਂਵਲਾ, ਸੀਸਮ, ਪਿੱਪਲ, ਬੋਹੜ, ਕੜੀਪੱਤਾ ਬੂਟੀ, ਗਲੋਅ, ਟੌਰ, ਬਹੋੜਾ, ਬਾਂਸ, ਜਮਲੋਟਾ, ਕਾਂਗੂ, ਗਰੂਨਾ, ਸੰਨਨ, ਤੂਤ, ਟਾਹਲੀ, ਡੇਕ ਨਿੰਮ, ਅਰਜਨ, ਬੋਹਰ, ਕਮਾਰ, ਹਰੜ, ਬਗੜ ਆਦਿ ਬਨਸਪਤੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਢੀ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਾਂਬਰ, ਜੰਗਲੀ ਬਿੱਲੀ, ਹਿਰਨ, ਜੰਗਲੀ ਗਿੱਦੜ, ਭਾਲੂ, ਨੀਲੀ ਗਾਂ, ਅਜਗਰ, ਸੇਹ, ਜੰਗਲੀ ਉਲੂ, ਸੱਪ, ਖਰਗੋਸ਼, ਜੰਗਲੀ ਮੋਰ, ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਕੜ, ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ, ਤਿੱਤਰ ਬਟੋਰ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 23 'ਤੇ)

N P Construction

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, Addition ਕਰਾਉਣਾ ਹੋਵੇ Kitchen/ Bath room ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕੰਮ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ।

ਨਵੇਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ, ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ, ਘਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਪਡੇਟ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ

CSLB 963299

ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ)

510-372-3215

ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਆਪਣਾ 'ਕੇਂਦਰੀ ਅਕਸ' ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰਨ ਤੋਂ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ 'ਵੁਟ ਹੈਪਨਡ' ਦੀ ਖੁੰਡ-ਚੁਕਾਈ ਨਾਲ ਮੁੜ ਚਰਚਾ 'ਚ ਹੈ। 2016 ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖੀ ਗਈ 494 ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਆਪਣਾ ਕੇਂਦਰੀ ਅਕਸ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ' ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਟੈਂਡਸ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ 1800 ਰੀਵਿਊ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 900 ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਰੀਵਿਊ ਅਮੇਜ਼ਨ ਦੀ ਸਾਈਟ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮੇਜ਼ਨ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਨੰਬਰ-1 ਬੈਸਟ ਸੈਲਰ' ਕਿਤਾਬ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਆਖਿਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 2016 ਵਿਚ ਕਲਿੰਟਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਈ?

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 13 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਮੌਕਾ ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਕਿਸੇ (ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼) ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁਆ ਬੈਠੀ।"

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਹਿਲੇਰੀ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਵੀ ਕਮੀਆਂ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਅਰ ਸਟਾਈਲ ਬਦਲਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਢੰਗ ਆਦਿ। ਬਹੁਤ

ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਲੇਰੀ ਝੂਠੀ ਹੈ।

ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਵਜ੍ਹਾ ਅੰਸ਼ਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਔਰਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ "ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ, ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਸ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।" ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਫੁੱਟਪਾਉ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਬਿਡੇਨ ਅਤੇ ਜੋਨ ਕੈਰੀ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਹਿਲੇਰੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ, ਇਕ ਸੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਕੈਰੀਅਰ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਹਿਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2016 ਵਿਚ 6.58 ਕਰੋੜ ਵੋਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਹਾਰ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਿਸਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਟਰੰਪ ਇਕ ਰਿਐਲਿਟੀ ਟੀ. ਵੀ. ਸ਼ੋਅ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ

ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।"

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 2 ਵਾਰ ਹਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹਿਲੇਰੀ 2016 ਦੀ ਹਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ, ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋ-ਬਿਡੇਨ, ਲਿੰਗ ਭੇਦ, ਔਰਤ ਜਾਤ ਨਾਲ ਨਫਰਤ, ਐਫ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਜੇਮਸ ਕੋਮੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊਜ਼ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ "ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਖਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।"

ਹਿਲੇਰੀ ਦੇ ਲਿੰਗ (ਔਰਤ) ਸੰਬੰਧੀ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਰਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੀ, ਜੋ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਦੇਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਰ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ, ਜੋ ਇਹ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਣ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਮੌਕਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ।"

ਕਿਤਾਬ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਰਗ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਿਲੇਰੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ) ਅਗਾਂਹ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਹਿਲੇਰੀ ਦੀ ਇਕ ਕੱਟੜ

ਸਮਰਥਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਔਰਤ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਹਿਲੇਰੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਖਦਸ਼ੇ ਸੱਚ ਹੋ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2008 ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਈ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਬਿਹਤਰ ਤੇ ਸਮਾਰਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ, ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਮੈਂ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੀ।'

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹਿਲੇਰੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਯੋਧਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਬਲੂਮਬਰਗ ਵਲੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਲੇਰੀ ਦੇ ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਮਨਪਿਆਰਤਾ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਥੱਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਉਠਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਿਲੇਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ ਪਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਹਾਂ।" 'ਹਿਲੇਰੀ ਗੋ ਅਵੇਅ' ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ ਖਾਹਿਸ਼ੀ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹਿਲੇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਬੂਥ ਅਜੇ ਵੀ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ

(ਸਫਾ 9 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਣ। ਜੇ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤੇ ਕੁੱਲ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਤੀਜਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਚੋਣ ਸੁਧਾਰ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹਲਕਾ 120 ਦੀ ਜ਼ਿੰਮਤੀ ਚੋਣ ਨੇ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਿੱਤਣ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਵਾਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਚਿਹਰੇ ਹਨ, ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਹਨ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ, ਕਬੀਲਿਆਂ, ਨਸਲੀ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਰਦ ਕਹਿਣਗੇ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਵੋਟਰ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦ-ਔਰਤ ਭੇਦ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ (ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ.) ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਹੱਕ ਦਿਵਾਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਪੈਂਤੜਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਪੀਐੱਮਐੱਨਐਲ-ਐੱਨ ਦੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਪੱਖੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 'ਅਣਖ ਖਾਤਰ ਹੱਤਿਆ ਵਿਰੋਧੀ' ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਮਰੀਅਮ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਰੋਲ ਵਧਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਤਰੀਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਓਨੀਆਂ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਿਕ ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ

ਵਿਕਾਸਮੁਖੀ ਏਜੰਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਚੰਗੇ ਉਦਾਰ ਚਿਹਰੇ ਵਜੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ।

ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਨਿੰਗਰ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਉਹ ਚੋਣ ਮੰਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਗੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਚ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਏ, ਇਹ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਸ਼ਨਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੋਜ ਨੇ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਘਰੇਲੂ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਉਦੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ

ਸਿੱਖਿਆ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਆਦਿ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਹੋਣਗੇ।

ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਔਰਤਾਂ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਮੁੱਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਆਦਿ; ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਗੇ। ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਲਈ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ ਉਭਰਨਗੇ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਥੀਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਸਵਾਰ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਲਾਹੌਰ ਸੀਟ (120) ਉੱਪਰ ਹੋਈ ਜ਼ਿੰਮਤੀ ਚੋਣ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਵਧੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੋਖਿਮ ਉੱਪਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਪਰ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੋਣ ਵਾਅਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਿਹਤਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ALIEN TRANSPORT LLC YUBA CITY ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ

ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ long haul ਲਈ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ Midwest, Detroit, Michigan ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ।

ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ 38 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਈਲ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ (ਤਾਰੀ ਸਹੋਤਾ) ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: **800-596-6407**

HSD TRUCKING INC

Paul Singh
President

697 N. Palora Ave., Ste. C
Yuba City, CA 95991
Ph (530) 777-3069
Cell (530) 682-1500
Fax (530) 755-4747

HIGH SPEED DELIVERY

KANG TRANSPORT

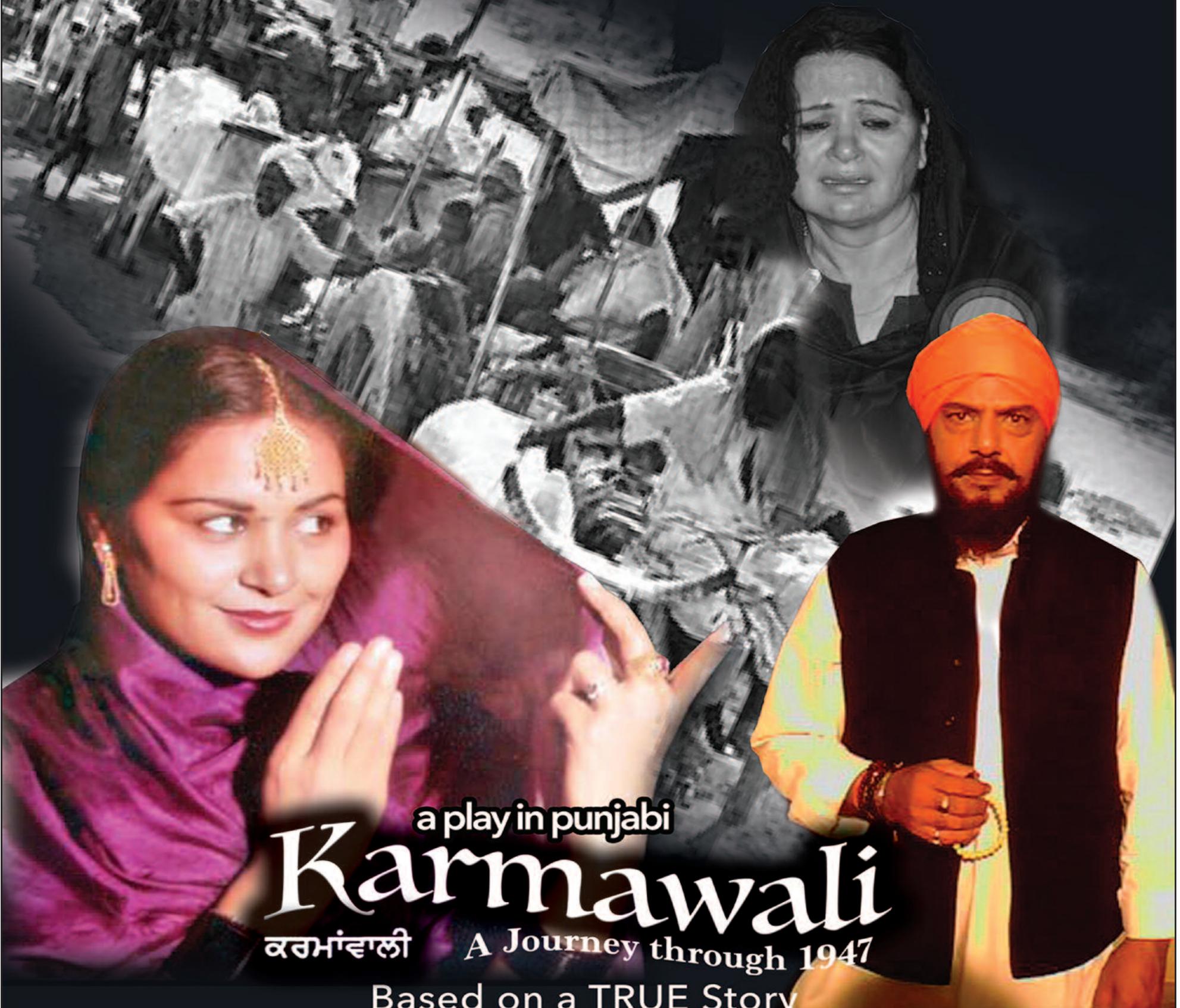
Kang Transport LLC
3391 Industrial Drive
Yuba City, CA 95993

Cell
530-682-0781

Kangtransport@gmail.com

People's Theatre Association, Patiala Guru Entertainment & Media LA

In Collaboration with
Sikh Gurdwara of San Francisco (SGSF) and
Guru Nanak Engineering College Association (GENCO)
Presents

a play in punjabi
Karmawali
ਕਰਮਾਂਵਾਲੀ A Journey through 1947

Based on a TRUE Story

Date: September 30, 2017
Time: 6-8 PM

Location:
James Logan Center for Performing Arts
1800 H St, Union City, CA 94587

Designed & Directed by
SUNITA DHIR
Actress of "Chan Pardesi"

For More Information Contact
Mehar Mahal: 6505205797
Gurjant Sangha: 4082196532
Ajay Nayyar: 4084254916
Dalbir Saini: 4087681947

Sunita Dhir is the first women celebrity and her celebrity status can be attributed to her breakthrough role in National Award Winning Punjabi film 'CHANN PARDESI' along with her focused commitment for teaching theatre at Punjabi University, Patiala for 33 years & 4 months.
Sunita worked as an Actor and Director in 30 major play productions, which were performed at the Regional, National and internationally. She is the performer for which she was honored with Shiromani Kalakar Award.

ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਡਿਲਮ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਹਿਰੋਇਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਨੀਤਾ ਨੇ ੩੦ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਐਕਟਰ ਤੇ ਡਰੇਕਟਰ ਬਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੁਨੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ੩੩ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਥੇਟਰ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਭਵਿੱਖ

ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਉੱਪਰ, ਭਾਵ ਕੁਦਰਤ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਜੀਵਨ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਕੁਦਰਤ ਆਸਰੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਦਿਲ ਹੈ, ਨਾ ਦਿਮਾਗ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉੱਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ (ਭਾਵ ਇਨਸਾਨ) ਇਸ ਲਈ ਸਫਲਤਾ-ਪੂਰਬਕ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡੋਲੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਅਵਸਥਾ ਬਦਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਭੰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਧੀਨ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਜੀਵਨ-ਵੰਗ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸਹਿਣ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਾਡੀ ਵਸੋਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਣਉਚਿਤ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣੇ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

1950 ਤਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉੱਪਰ ਕੁਦਰਤੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਆਪਕ ਰਹੇ। ਤਦ ਤਕ ਨਾ ਸਾਡੀ ਵਸੋਂ ਉੱਫਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਨਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵੀ ਉਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼, ਪਵਿੱਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੀ ਵਸੋਂ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਮੂਲ ਸਾਧਨ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੀ ਦਬਾਓ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ। ਕੋਇਲੋ-ਪੈਟਰੋਲ ਦਾ ਬਲਣਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਵਧਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਧਦੇ ਰਹੇ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਵਧੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਨ, ਅੱਜ, ਦਿਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਰਾਤਾਂ ਵੀ ਗਰਮ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਭੂਮੀ ਅੰਦਰ ਸਮਾਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਰਾਤੀ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ। ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਖੇ ਰਚਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕੁਝ ਗੈਸਾਂ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰ ਕੈਦ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ, ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਉਪਜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਜ 'ਚ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ-ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਵੀ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਨੇ ਸਾਡੀ ਵਸੋਂ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਪਸਾਰ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੈਸਾਂ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਰਚਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼-ਘਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੀਸ਼-ਘਰ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਤਾਪਮਾਨ ਉੱਚੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਰਚ ਰਹੀਆਂ ਵਾਯੂ ਗੈਸਾਂ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵੀ ਸ਼ੀਸ਼-ਘਰ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਅਤਿ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਤਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਦਾ ਕੇਵਲ .04 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਗ ਹੈ।

ਜਾਪਦਾ ਇਹੋ ਹੋ ਕਿ ਇੰਨੀ ਕੁ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਅਣੂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਜਦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਸਤਹਿ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਪਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਅਣੂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਜਦ ਕਿ ਇਹੋ ਅਣੂ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਲਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ 'ਚ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਸਾਥ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਰ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ : ਮੀਥੇਨ, ਨਾਇਟਰਸ ਆਕਸਾਈਡ, ਕਲੋਰੋਫਲੋਰੋਕਾਰਬਨ,

ਸੂਰਜੀ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੂਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ, ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਘੱਟ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੋ ਰਹੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਉਪਜ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਪਜ ਰਹੀ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਵਣ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਲਦਿਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੈਸ ਦੀ ਇੰਨੀ ਹੀ ਹੋਰ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਾਗਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮੋਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਗੈਸ ਦੇ ਫੁਟਕਲ ਜਿਹੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਚਟਾਨਾਂ ਵੀ ਚੂਸ ਰਹੀਆਂ

ਓਜ਼ੋਨ ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਸਮਾਈ ਵਾਸ਼ਪੀ ਨਮੀ। ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਨਮੀ ਭਰਵੀਂ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਘੇਰਨ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਘੱਟ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਹੋਂਦ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂਕਿ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਗੈਸਾਂ ਨੂੰ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਰਲਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਵੀ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਰਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ।

ਆਏ ਵਰ੍ਹੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਖੇ 42 ਅਰਬ ਟਨ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜਾ ਨੰਬਰ ਹੈ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਉਪਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਰਸੋਈ 'ਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਭੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਿਜਲਈ ਉਤਪਾਦ ਦੁਆਰਾ। ਕਾਰਾਂ, ਬੱਸਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚਲਦਿਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਪੈਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ, ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਉਪਜਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਕੁੱਲ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਗ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਹਵਾਈ-ਜਹਾਜ਼ ਜਿਹੜਾ ਨਿਤਰਿਆ ਪੈਟਰੋਲ ਇਸ ਗੈਸ 'ਚ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜੈਟ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਉਡਾਣ, ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣਨ ਪੱਖੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦ ਲਈ ਵੀ ਕੋਇਲਾ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਵਣਾਂ 'ਚ ਲੱਗੀ

ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਲ-ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੀ ਉਪਜ ਰਹੀ ਕਾਰਬਨਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਬਚੀ ਹੋਈ ਗੈਸ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਰਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੈਸ ਦੇ ਅਣੂ ਹਨ ਵੀ ਅਤਿਅੰਤ ਟਿਕਾਊ, ਜਿਹੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਅਟਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੈਸ ਦੀ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਘਣਤਾ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ

ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਤਪਸ਼ 'ਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਯੂਰੋਪ ਗਰਮ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ 2003 ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵੀ 70 ਮੌਤਾਂ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ। ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਨ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਠਰੇ ਖੇਤਰ ਵੀ ਹੁਣ ਤਪਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਹਾਲੀ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਹੀ ਵਧਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਪੰਘਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਤੀਰਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਝੱਖੜ-ਤੂਫਾਨ ਵੱਧ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਹਨ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੁੰਦ ਅਤੇ ਤੇਜ਼। ਸੋਕੇ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਧੁਰੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਸਕਣਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਤਦ ਇਸ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਗਤੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੀ 24 ਘੰਟੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ। ਗਰਮੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਣੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰੁੱਤ ਦੀ ਅਉਧ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਟਿਕਾਣੇ ਬਦਲਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਵਿਖੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਰੁਵਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਭੂਗੋਲਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਐਂਟਾਰਕਟਿਕਾ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਪੰਘਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁੱਤਾਂ-ਮੌਸਮਾਂ 'ਚ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਦਲਾਓ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਸੁਖਾਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚ ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਪਮਾਨ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਹੋਰ 50 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਉਪਜ ਅੱਜ ਵਾਲੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਥਿਰ ਰਹੀ।

ਸ਼ੀਸ਼ਘਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੀਤਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਰੋਕ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਾਡੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ, ਨਾ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਘਟਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ, ਨਾ ਸਨਅਤੀ ਜਾਂ ਕਾਸ਼ਤੀ ਪਸਾਰ ਦੇ ਘਟਣ ਦੀ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਉੱਤੇ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭਾਰਾ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

Quick Lube & Smog

We rent U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

691 W. Tennyson Rd
Hayward, CA 94544

PH 510-757-6775
FAX 510-292-0330

R.PAL SINGH TAX PROFESSIONAL

ENROLLED AGENT

BOOKKEEPING ACCOUNTS PAYROLLS

TAX-INDIVIDUAL FAMILY, BUSINESS, TRUCKING, BOOKKEEPING ACCOUNTS, PAYROLLS & INCORPORATION, INSURANCE LIFE Only-Agent. NOTARY, REAL ESTATE (SVA), EXPECTING REFUND : GET MONEY BACK FAST!

E.A.

Open 7 Days
Weekends/Evenings
(Year Round Service)
Resonalbe Rates
Call for Appointment

CALL: R. PAL. SINGH EA- 510-750-3464

EA 00097224, CRTP A44237 Realtor#148514,

Insurance Life- Only Agent #0G76896

39159 Paseo Padre Pkwy # 103, Fremont, CA 94538

Email:singhrpal@sbeGLOBAL.net Singhtax.com

ਜਬਰੀ ਸਿਰੋਪੇ ਖਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਲ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਰਗੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਨੇੜਲੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਆਮ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਉਸ ਦੇ 'ਰੱਬ' ਹੋਣ ਦਾ ਤਲਿੱਸਮ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭੀੜਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ

ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਓਟ ਅਤੇ ਆਸਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਸੁਖਾਲਿਆਂ ਭਰਮ-ਜਾਲ 'ਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਹ ਨਿਓਟੇ ਲੋਕ 'ਰੱਬਗੀਣ' ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਥਿਆ ਕੇ ਉਸਰੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿੱਥੇ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਬੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ

ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਰੱਬ ਵਿਹੂਣੇ ਹੋ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੱਜਲ ਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਏਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡੇਰਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਓਹੀ ਲੋਕ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭੈਅਭੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੱਖ

ਹਾਰੇ-ਟੁੱਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਜ਼ੂਮ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਡੇਰੇ ਦਾ ਲੜ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਨਸੋਆਂ ਹਨ। ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੇਗੀ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 'ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ' ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰੋਪੇ ਪਾਏ ਜਾਣ। ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨਾ

ਦਵੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਸਹਿਜ ਜੀਵਨਧਾਰਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਉਚ-ਨੀਚ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਰੱਬ ਵਿਹੂਣੇ ਹੋ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੱਜਲ ਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਏਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡੇਰਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਓਹੀ ਲੋਕ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭੈਅਭੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਸਰੇ, ਕਿਸੇ ਓਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

ਬਣਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਲੋਂ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਆਏਗਾ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਦਿਨ ਪੁੱਗਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਲਿੱਸਮ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਚਕੂਲਾ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੇਖ ਲੈਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਿੰਸਾ ਜਰਦਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਰੁਲ ਖੁਲ ਘਰੋ-ਘਰੀ ਪਰਤਦਿਆਂ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਹਜ਼ੂਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਸਾਧਾਰਨ, ਹਮਾਤਤ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਹ ਸੱਤਗੀਣ ਦਿਸਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੂੰਹ, ਖਿੱਚਤੀ ਵਾਲ, ਤਾਂਬੇ ਵਾਂਗ ਤਪੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਮ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ

ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ-ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਚਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਟਿੱਚਰਾਂ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਿਆਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਅਸਲ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਬਕਾ ਇਕ ਬਾਬੇ ਦੇ ਤਲਿੱਸਮ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਕਿਉਂ ਸੀ? ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੌਧਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਤੇ ਹਮਾਤਤਾਂ ਨੂੰ 'ਹੋਚ' ਜਾਣਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਸਰੇ, ਕਿਸੇ ਓਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ 'ਧੱਕੇ' ਜਾਂ ਧਰਮ ਬਦਲੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਆਰਐਸਐਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਈਸਾਈਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮ-ਜਰਾ ਨੇ 'ਸਹੀ ਕਰਾਰ' ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਣਜੀਤਾ ਯਾਦਵ ਨੇ ਚੰਦੂਮਜਰਾ ਦੇ ਮੱਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਬਰੀ 'ਘਰ ਵਾਪਸੀ' ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਗ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵੀ।

ਕੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ਡੇਰੇ ਦਾ ਤਾਮ-ਝਾਮ?

ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। 'ਅਖੌਤੀ ਬਾਬਾ' ਬੇਪਰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤਾਮ-ਝਾਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੇ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਨਿੱਘਾ ਨਾਪਾਕ ਗੱਠਜੋੜ ਤਾਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਆਖਿਰਕਾਰ ਪਛੜ ਕੇ ਹੀ ਸਹੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲੰਬੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਨਾਮੀ-ਗਿਰਾਮੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਕਦਮ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੂਰ-ਰਸ ਸਿੱਟੇ ਹਨ।

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਂਡ ਨੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਇਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਉਘਾੜਿਆ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦਿਆਂ 38 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅਜੇ

ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਿੱਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਸਨ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਣ।

ਯੋਗੇਂਦਰ ਯਾਦਵ

ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਤੇ ਕੰਮ-ਚਲਾਉ ਕਦਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਵੇਸਲਾਪਣ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਡੇਰਾਮੁਖੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਦੋ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਬਦਲ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਲੱਗਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਸੀਕਲਾ ਤੇ ਸੰਜੇ ਦੱਤ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵੀਆਈਪੀ ਦਖਲ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਲੰਬੀਆਂ ਹਸਪਤਾਲ ਫੇਰੀਆਂ, ਅਸਾਧਾਰਨ ਪੈਰੋਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਇਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਕ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਬੇਖੋਫ਼ੀ ਨਾਲ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ੀ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਰਗਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਉਦੋਂ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਲਣ ਬਾਅਦ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਹੋਏ ਕੇਸ ਉਪਰ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਨਿਆਂ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਹ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਿਆਂ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਵੇਂ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇਕਦਮ ਬਾਅਦ

ਤੱਕ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੌਤਾਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਆਪਹੁਦਰੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਪਰ

ਸਿਅਾਸੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗਹਿਰੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਡੇਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਦਾ ਚੀਠਤਾਈ ਭਰਿਆ ਗੱਠਜੋੜ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਇਨੈਲੋ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾ ਤਰਕ ਹੋਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹੋਰ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ 'ਰਾਮ ਰਹੀਮ' ਕਾਂਡ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਮਿਲੀਆਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਹਫਤੇ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਘਾੜਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਸਫਲਤਾ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਹਿਮ ਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਹਫਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਵੱਕਾਰ ਬੁਲੰਦੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਉਸ ਹਫਤੇ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਹਿਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰੇਕ ਨੇ ਪੰਚਕੂਲਾ ਦੀ ਸੀਬੀਆਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਈ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸੇ ਹਫਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਪਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਕਦਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੀਹਰੇ ਤਲਾਕ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ

ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਾਂਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਬਹਾਦਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਮੌਤ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅੜਿੱਕੇ ਅਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਤਫਾਕਨ ਵਾਪਰਿਆ। ਨਿਡਰ ਪੀੜਤਾ ਦੀ ਨਿੱਡਰਤਾ, ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਇਕ ਨਿਆਂ ਪਸੰਦ ਜੱਜ ਹੋਣ ਸਕਦਾ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਇਨਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਵਕੀਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹੀ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਲਾਟਰੀ ਵਾਂਗ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ?

ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ? ਕੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਲਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ? ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਤੇ ਜਲ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਹਵਾਈ ਫਾਇਰਿੰਗ, ਰਬੜ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਧੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਭਾਵ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਿੱਚ ਸਿਥਲਤਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲਾ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ, ਜੀ ਐਸ ਟੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ

ਨੋਟਬੰਦੀ ਜਾਂ ਜੀ ਐਸ ਟੀ ਦੇ ਤਬਾਹਕਰਨ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਜਿਥੇ ਕਰੀਬ ਪੌਣੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਲਾਵਾਰਸ, ਅਪਾਹਜ ਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਉਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਖਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਜੀਐਸਟੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਸਹਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ ਵਿਚੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ; ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਬੱਚਾ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਛਪੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ 'ਪੇਡ ਨਿਊਜ਼' ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ 'ਫੇਕ ਨਿਊਜ਼'। ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਵੁਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉਤੇ, ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਨੂੰ ਜੀਐਸਟੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ, ਸੰਵੇਦਨਹੀਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਕੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਣਭਿੰਜਤਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਟਲੀ (ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ) ਨੇ ਕਦੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ? ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਮਨੋਰੋਗੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਨੀਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਪਨੇ ਗੁੰਮ ਹਨ। ਚੁੱਪ ਉਥੇ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਥੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਜਾਂ ਹਾਰ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ 'ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ' ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਲਫਜ਼ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੀ ਈਜਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਹੁਲ ਲਾਇਲਜ ਰੋਗ ਔਟਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ

ਔਟਿਜ਼ਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਕਰੋੜ ਜੀਐ ਔਟਿਜ਼ਮ ਰੋਗ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਚੰਨ-ਤਾਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਬੇਰੁਖੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਲਾਪਵਾਹੀ ਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੰਕਟ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਕਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ?

2006 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ

ਦਵੇਦਰ ਪਾਲ

ਅਪਵਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੀਰੋ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪੋਲੀਓ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਨਾਨੀ, ਮਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਮਿਆਦੀ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਤੜਫਦੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ੀਰੋ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਭਗਤ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਬਚ ਗਈ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਅਧਿਆਪਕਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ੀਰੋ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੀਰੋ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪਛਾਣਦੇ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ-ਬੋਧ ਨਾਲ ਝੁਲਸ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੀਰੋ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਛਾਣਨ ਤੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ- 'ਮੈਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ

ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਕੈਦੀ ਰਿਹਾ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਗੁੰਗਾ ਮਰਨ ਕੰਢੇ ਪਏ ਮਨੋਰੋਗੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਿਨ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਲਾਪਤਾ ਫੌਜੀ, ਮਛੇਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਔਖੇ ਕੰਮ ਦਾ ਸੌਖਾ ਹੱਲ ਇਹ ਲੱਭਿਆ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਗਏ। ਕਈ ਅਪਾਹਜ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਅ ਜਿਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੁੱਖ ਦੇ ਜਾਣੇ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸੁੱਟ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਉਂਜ ਅਪਵਾਦ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਾਖਾ ਵਾਲੀ ਸ਼ੀਰੋ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ

ਧੀ ਹਾਂ।' ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ ਹਨ ਜੋ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਆ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਮਰ-ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੇ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਸ ਦਾ ਦਾਮਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਮਰਦ ਤੇ ਔਰਤਾਂ 23-24 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਅੰਜਨਾ, ਵਿਮਲਾ, ਕਾਂਤਾ, ਪੁਸ਼ਪਾ, ਜੈ ਸਿੰਘ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਂ ਲੈ ਲਉ, ਉਸ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਛੋੜੇ ਜਾਂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਗੜ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਖਰੀਦੇ-ਫਰੋਖਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਈਆਂ ਤੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਬੋਹਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੁਸੀਨਾ ਤੇ ਮੁਖਤਾਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਤ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਦਾਅਵੇ ਖੋਖਲੇ

ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ ਜੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਠੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਤੈਲਗੂ ਭਾਸ਼ੀ ਨਾਗਲੇ ਲੱਤਮਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਸੁਬਰਾਠੂ ਤੇ ਪੰਜ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨੇਕ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਾ ਗੁਰਮਿਹਰ ਵਰਗੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਫਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੀਐਸਟੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਨੇਕ ਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਹਾਕਮ ਜੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਆਸਥਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖੇ। ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜਾਂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਮਨੋਰੁੱਬੀ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ।

ਮਾਈਕਲ ਟੌਂਜਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਪੇਂਟਿੰਗ 'ਦਿ ਲਾਸਟ ਸਪਰ' ਵਿਚ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਚਿਤਰਨ ਲਈ ਮਾਡਲ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਆਖਿਰ ਉਸ ਨੇ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਲਈ ਚੁਣਿਆ, ਉਹ ਬੋਤੂ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਚੋਣ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ- 'ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ'। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੇਕ ਪਵਿਤਰ ਰੂਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਪਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ 'ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ' ਦੀ ਜੈ ਹੈ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ: ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ, ਕੀ ਗੁਆਇਆ?

(ਸਫ਼ਾ 4 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਨਾਮ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਉਸਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉਨਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਗਏ ਪਰਵਾਸੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਉਤਪਾਦਕ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਉਪਰ ਖਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਬਣਦਾ ਜਾਇਦਾ ਵਿਰੋਧ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ, ਸਿਹਤ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਬਣਦੇ ਜਾਇਦਾ ਵਿਰੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਟਰੱਸਟਾਂ ਜਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉਪਰ ਅਕਸਰ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਗਲ ਘੁੱਟਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਨਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਪਾਖੰਡੀ ਬਾਬਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੇੜੇ ਲਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਪਰਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਉਪਰ ਬੋਲੋੜਾ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਤੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਭੈਣਾਂ-ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉਪਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਬਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ ਨਾ ਤਾਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਉਪਰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖਰਚ ਵਾਪਸ ਕਰਨ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਉੱਚ-ਵਿਦਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਮੁੜਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਉਹ ਖਰਚ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਗੇ।

ਭਾਰਤ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ-ਪੱਖੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਪੱਖੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਅਪਣਾਉਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਪਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ- ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਜਾਂ ਦੁਰਕਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ।

'ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਦਿਓ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਇਕ ਵੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ'

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰੁਬਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਇਕ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। ਸ. ਸਿੱਧੂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਰੁਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਿੰਡ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਤ ਹੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਭੈਅ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਗੱਡੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਲ ਬੱਤੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਚਿੱਟਾ ਵੇਚਦੇ ਸਨ, ਗਵਾਹੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਛਾਤੀ ਠੋਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 100 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ 'ਚ ਲੱਚਰਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਂਸਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲੱਚਰ ਗੀਤ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਪਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸੈਂਸਰ ਵੀ ਬੇਵੱਸ ਹੈ।

ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਖੱਲਾ ਨਹੀਂ ਫੜਾ ਰਹੀ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ

ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਲੱਬ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਉਪਰ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਯੋਗ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਰਾਂ 'ਤੇ ਖਰਾ ਨਾ ਉਤਰਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਕੀ ਬੀਤੋਗੀ? ਠੀਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਤੁਰਕੀ ਨਾਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਾਪਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ, ਯੂਰੋਪ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਸਿਆਸੀ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਜੀਦਾ ਨਾਟਕ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਮੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦਾ ਸਵਾਰ ਭੁੱਤ ਉਤਾਰ ਦੇਵੇ।

ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ, ਜਰਮਨ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਏਂਜੇਲਾ ਮਰਕਲ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਉਪਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉਪਰ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰੀਸਪ ਤਾਈਪਨ ਅਰਦੋਗਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਣ ਲਈ ਹੋਏ ਯਤਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ 12 ਜਰਮਨ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਸਨ। ਮਰਕਲ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਤੁਰਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੇਠ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਜਰਮਨੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਉਪਰ ਮੁੜ ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਤੁਰਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਰਕਲ ਦੇ ਇਸ ਉਬਾਲ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸੰਜਮੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਤੁਰਕੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ

ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਕੁਝ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਭਾਈਵਾਲ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫਰਾਂਸ, ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਵੀ ਤੁਰਕੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ। ਫਰਾਂਸ ਤੋਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਅਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੀਰੀਆ ਤੇ ਇਰਾਕ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਜਵਾਬਦਾਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਯੂਰੋਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਰਨਾਰਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਤੁਰਕੀ ਵੱਲੋਂ ਢੁੱਕਵੇਂ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਯੂਰੋਪ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰਨ-ਾਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

ਮਰਕਲ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 'ਰਣਨੀਤਕ ਸਬਰ' ਰੱਖਦਿਆਂ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਝ ਕਰੇ ਅਤੇ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਰਦੋਗਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇ ਜੋ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਰਨਾਰਥੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਮਾਨੁਐਲ ਮੈਕਰੌ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਤਾ ਨਾ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ (ਤੁਰਕੀ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਟਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਅਹਿਮ ਭਾਈਵਾਲ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੱਖੋਂ।" ਐਸਤੋਨੀਆ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸਵੈਨ ਮਿਕਸਰ ਨੇ ਵੀ ਲਗਪਗ ਇਹੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਭਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਫਿਨਲੈਂਡ ਤੇ ਲਿਥੂਆਨੀਆ ਦਾ ਵੀ ਲਗਪਗ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਰਕਲ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਅਰਦੋਗਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਯੂਰੋਪ ਨੇ ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਸਰਨਾਰਥੀ ਸੰਕਟ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ 6 ਅਰਬ ਯੂਰੋ ਦੇਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਸਰਤਾਂ ਨਰਮ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ। ਮਰਕਲ ਵੱਲੋਂ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਨੇ

ਹਸਨ ਸੁਰੂਰ

ਇਹ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਛਿੱਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਘਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਰਕਲ ਨੇ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਵੈਰ-ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਕੁਝ ਨਰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਕਲ ਨੇ ਇੱਕ ਚੋਣ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਗਰਮ-ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ 24 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹਿਸ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਰਟਿਨ ਸ਼ੁਲਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਰਕਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ 1987 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਰਕੀ ਨੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਉ-ਮੀਦਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ 12 ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹੋਰ ਛੇ ਸਾਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਉਪਰ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ। ਵਿਚਾਰੇ ਤੁਰਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਬਾਅਦ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰੋਪ ਤੇ ਬਾਲਟਿਕ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਇਸ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੈ। ਤੁਰਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਤੁਰਕੀ ਦਾ ਨਾਟੋ ਗੱਠਜੋੜ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹ-ਤਵਪੂਰਨ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੌਂਸਿਲ ਆਫ ਯੂਰੋਪ, ਦਿ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਇਕੋਨੋਮਿਕ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (ਓਈਸੀਡੀ) ਅਤੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਐਂਡ ਕੋਆ-ਪਰੇਸ਼ਨ ਇਨ ਯੂਰਪ (ਓਐਸਸੀਈ), ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਯੂਰੋਪ ਨਾਲ ਉੱਟੋਮਨ ਸਲਤਨਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਬੰਧ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਕਿਵੇਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਤਵੀਆ, ਐਸਤੋਨੀਆ, ਸਲੋਵੇਨੀਆ ਲਿਥੂਏਨੀਆ, ਕਰੋਏਸ਼ੀਆ, ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਿਆਰਾਂ ਪੱਖੋਂ ਤੁਰਕੀ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਲਮਕਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਵਿਵਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਤੇ ਹਵਾਈ ਐਂਡ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਤੁਰਕੀ ਝਿਜਕ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਨੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀਟੋ ਪਾਵਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਵੀਟੋ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਖਟਾਈ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸੇ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਰਕੀ ਆਪਣੇ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਨਾਲ ਮਸਲੇ ਨਹੀਂ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੁਕਾਵਟ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਤੁਰਕੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਆਸੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਉਪਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ। ਤੁਰਕੀ ਨੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ ਹਨ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਰਦੋਗਾਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤੁਰਕੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਜੇ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ 'ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਲੱਬ' ਹੈ', ਇਹ ਇੱਕ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਤੁਰਕ ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਨ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਣ, ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਕ ਕਾਲ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਣਗੇ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਕੋਲਸ ਸਰਕੋਜ਼ੀ ਨੇ ਬਗੈਰ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆਂ ਸਾਫ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਤੁਰਕੀ ਲਈ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਮੰਚ ਉਪਰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਰਤ-ਜਾਪਾਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਸੌਂਝੀ ਸੋਚ, ਸੌਂਝੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ: ਢਲਣ ਲੱਗਿਆ ਸ਼ੋਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸੂਰਜ

(ਸਫਾ 7 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਸਰਹੱਦੀ ਝਗੜੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਝਗੜੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਪੂਰਬੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚਲੇ ਸੇਨਕਾਕੂ ਟਾਪੂਆਂ ਬਾਰੇ ਝਗੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਉੱਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਪਰ ਚੀਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਤਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਉਥੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ 2014 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਾਪਾਨ ਦੌਰੇ ਵੇਲੇ 'ਕੁਝ' ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸਥਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕੂਟਨੀਤੀ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਪਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ

ਮਿਲੀ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ।
ਰਣਨੀਤਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਜਾਪਾਨ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਚੁੱਪਚਾਪ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਸੁਝ ਸੰਕੇਤ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਗਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਮੁਖੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ 'ਉਗਦੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼' ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਗਰੀਬੀ, ਪਛੜੇਪਨ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਇਉਨਾਰਾ (ਅਲਵਿਦਾ) ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(ਸਫਾ 10 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਮੈਂਬਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਨਵਾਂ 'ਚਾਣਕਿਆ' ਦੱਸ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਖਸੀ ਪੂਜਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵਕਤਾ ਗੁਆਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ, ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਆਖਣ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਮਿਤ ਵਸੀਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿਛੋਕੜ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਪਰ ਕਾਠ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਹੁਣ ਥਕੇਵਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਝਲਕਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਮੋਚ ਦੀ ਸਾਬਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੋਰਖਪੁਰ, ਫ਼ਾਰੂਖ਼ਾਬਾਦ ਤੇ ਨਾਸਿਕ ਦੇ ਸਿਵਿਲ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੜਬੜ ਰਾਹੀਂ ਸੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮੁੜ-ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੀ ਆਖੀਏ, ਹਰੇਕ ਵੱਡੀ ਨਾਕਾਮੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੰਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ : ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਗੜਬੜਾਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਹਾਲੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਚਾਰੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਜਨਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਵਾਅਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ! ਚਾਹੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਆਗੂ ਇੱਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਜਚਵੀ ਦਲੀਲ ਸ਼ਾਇਦ ਘੜ ਸਕਣ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਹੁਣ ਅਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤਰੀਵਾਦੀ ਸੌਂਝੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਫਿਰਕਾ ਰੋਹਿੰਗੀਆ

(ਸਫਾ 2 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਫੌਜੀ, ਮਦਦਗਾਰ, ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਲਿਆਂਦੇ ਜੇ ਅਰਾਕਾਨ ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਸ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। 1785 ਵਿੱਚ ਬਰਮਾ ਦੇ ਕਾਨਗੋਗ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇੰਨੀ ਮਾਰ-ਧਾੜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖੇਤਰ ਲਗਭਗ ਵੀਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ 1869 ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।
ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਪਜਾਊ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਮੇ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਉਥੇ ਵਸਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਬਾਦੀ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣ ਲੱਗੀ ਜਿਸ

ਨਾਲ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਆਬਾਦੀ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਵਸਨੀਕ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਫੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਅਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ।
ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਰਮਾ ਨੂੰ 1948 ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਤਕ ਅਰਾਕਾਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਆਬਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਬੋਧੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬੋਧੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਹਿੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਾਕਾਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਂ ਹਾਂਸਾਂਗ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਾਂਸਾਂਗ ਦੇ ਵਾਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਰਮਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਚੁੱਕਣ ਖ਼ਾਤਰ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਅਰਾਕਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ

ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਹਿੱਤ ਅਰਾਕਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਬਣਾ ਲਈ, ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1956 ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁਜਾਹਿਦ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਲਿਆ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ।
ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਨੀ ਵਿਨ ਨੇ ਰਾਜਪਲਾਟੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਆਂਮਾਰ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜੁੰਡਲੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਜੁੰਡਲੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਚਲਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਰਵਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ

ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਜੁੰਡਲੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਐਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਚਾਰੂ ਗੁੰਝਾਗਰਦੀ ਫ਼ਰੋਬ ਅਤੇ ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।
ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਨੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਟਾਗੌਂਗ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਚਿਟਾਗੌਂਗ ਬੰਗਲਾ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ। ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੀ ਫੌਜੀ ਜੁੰਡਲੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ' ਐਲਾਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਧਾਰਨਾ ਤਹਿਤ ਰੋਹਿੰਗੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉੱਤੇ ਹਰ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ: ਸਿਆਸੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਬਣੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਸਟੇਜਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਗੀਤ, 'ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸੀਰੀ ਦੇ ਜੱਟ ਰੋਵੇ- ਬੋਹਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੀਰ ਵੱਗਿਆ' ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੰਗੀ-ਤੁਰਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਰ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਜੀ। ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਭਿਣਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਸਿਰੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹੀ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਦੇ ਲਾਹ ਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਵੋਟਾਂ ਲਈਆਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਪਰ ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗਾ ਬਣਨਾ ਲੋਚਦੇ ਸਨ। ਅਨਾਜ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿੱਡ ਭਰਨ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਯੂਪੀ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹੀ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਉੱਤੇ ਹੰਝੂ ਵਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਡਰਾਉਣੀ ਹਾਲਤ ਤੱਕ ਹੋਣਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਆਬੋ ਹਵਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਛਿੱਤਕੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਾਹਰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਮਾਡਲ ਵੀ ਇਸੇ ਸਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਚਾਰੀ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਝ ਫੌਰੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟ ਲੈਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਖੜਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਖੂਬ ਸਿਆਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ, ਬੈਂਕਾਂ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਫਾਰਮ ਤੱਕ ਭਰਵਾ ਲਏ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਔਸਤਨ ਹਰੇਕ ਕਿਸਾਨ ਸਿਰ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਸਿਰ ਵੀ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਬਾਅ ਬਣਨ

ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਮੇਟੀ ਦਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣਦੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਤੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਡਾ. ਟੀ. ਹੱਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ

ਰਹਿ ਜਾਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਭਰਿਆ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਹੂਕਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਤਾਂ ਮੀ-ਟਿੰਗਾਂ ਹੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਨਹਿੰਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੰਮ ਮਿੱਟੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੱਕ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਸਲੀ ਕਰਜ਼ਾ, ਢਾਈ ਏਕੜ ਤੱਕ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ 10.25 ਲੱਖ ਖਾਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਪੈਸਾ ਮੁਆਫ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 9500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ 1500 ਕਰੋੜ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਕਰੋੜ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸੀ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਫਿਲਹਾਲ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਟਰਮ ਲੋਨ (ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ੇ) ਬਾਰੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ਾ ਨਵਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਿਉਂ ਮੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਦਨਾਕ ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੁਦਈ ਪਾਰਟੀ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਪੱਖੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ?

ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਖੁਦ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ?

ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਪਰ ਸਮੁੱਚਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਹੂਕਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਠ ਘੁਮਾ ਲਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਫਖਰ-ਏ-ਕੌਮ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਲੈਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਿਸਾਨਾਂ-

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਪੰਜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਫਖਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਰ ਛੋਟਾ ਰਾਮ ਵਰਗੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਠੋਸ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਵੀ 1934 ਵਿੱਚ ਦਿਹਾਤੀ ਕਰਜ਼ਾ ਨਿਵਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ

ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਮੇਤ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੁੱਗਣਾ ਪੈਸਾ ਮੌਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਇਹੀ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਰ ਛੋਟਾ ਰਾਮ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਬਣਨਾ ਡਾਢਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਹੈ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਤਕਨੀਕੀ ਘੁਣ-ਤਰਬਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 1783 ਵਿੱਚੋਂ 1047 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਲੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਕੋਈ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਜੇਕਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਬਿਨਾਂ ਪੈਸੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਿਹਾਤੀ

ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 100 ਦਿਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਮਗਨਰੋਗਾ ਦੀ ਦਿਹਾਤੀ ਅਤੇ ਮਟੀਰੀਅਲ ਲਾਗਤ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਭ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌ ਦਿਨ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ?

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਗਪਗ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਤਹਿਤ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮੰਗ ਅਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉੱਤੇ ਸੁਆਲਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਗਨਰੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪੰਜਾਹ ਜੋਬ ਕਾਰਡਾਂ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਮੇਟ, ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੇਵਕ, 2500 ਜੋਬ ਕਾਰਡਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜੇ.ਈ., ਸੋਸ਼ਲ ਆਡਿਟ ਟੀਮਾਂ ਸਮੇਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਮਿਆਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ 2500 ਜੋਬ ਕਾਰਡਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜੇ.ਈ., ਸੋਸ਼ਲ ਆਡਿਟ ਟੀਮਾਂ ਸਮੇਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੈ। ਫਸਲੀ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਾਟੋਧਾਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਵਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਅਜੇ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ।

ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਉਸਾਰ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਮਿਆਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਨਾਲ ਉਮੀਦ ਬੱਝ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਖ਼ੈਰਾਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।

ਪਰਮਾਣੂ ਬੰਬ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹ

(ਸਫਾ 11 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਵਿੱਚ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1952 ਵਿੱਚ ਪੈਲੇਸ ਆਫ ਪਰੇਅਰ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਲਈ ਸੱਦਾ ਵੀ ਭੇਜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1957 ਵਿੱਚ ਉਹ ਫੋਰਡਹਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਰੀ ਦੀ ਬਾਰੂਦੀ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਪਾਦਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਉਸ ਨੇ ਐਮ.ਏ. ਤੇ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਡਾਕਟਰੇਟ ਉਸ ਨੇ ਫੋਰਡਹਮ ਤੋਂ ਕੀਤੀ।

ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਢੇ ਛੇ ਲੱਖ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਭੱਤਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸੂਚੀ ਨਵਿਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨਾਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ 31 ਮਾਰਚ 2017 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚੌਠਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿਬਾਕੁਸ਼

ਬਾਕੀ ਸਨ।
ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਹਰ ਇਲਾਜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਈ ਪੀੜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਲੋਕ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਨਾ ਸੁਣੇ। ਇਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ। ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪੱਖੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਚੀਨ, ਰੂਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਫਰਾਂਸ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਕਦੇ ਐਟਮ ਜਾਂ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਉਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦਾ ਕਿਮ ਜੋਂਗ ਉਨ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਸੱਤਰੇ-ਬੱਠਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਤਰਾਂ-ਬੱਠਰਾਂ ਨੂੰ ਟੱਪੇ ਹਿਬਾਕੁਸ਼ ਸੱਤਰੇ-ਬੱਠਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਹ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਓ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦੁਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਏ। ਦੁਆ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਹੱਸਦੀ-ਵਸਦੀ ਰਹੇ। ਸਾਡੀ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਵਧਦੀ-ਫੁਲਦੀ ਰਹੇ। ਜੰਗ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ। ਜੰਗ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਮਸਲਾ ਹੈ।

ਚੋਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘਿਰਦਾ ਸੀ ਕਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਾਂ ਦਾ...

(ਸਫਾ 16 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਸਬਾ ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿਮਪੁਰ ਤੱਖਣੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 956 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਬਨਸਪਤੀ ਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚਿਤੀਆਘਰ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।
ਜੰਗਲਾਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 8806 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ, ਅੰਬ, ਲੀਚੀ, ਅਮਰੂਦ ਆਦਿ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਜੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਸਾਹਦੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੂ ਲਈ 6029 ਹੈਕਟੇਅਰ, ਦੇਸੀ ਤੇ ਦੁਸਹਿਰੀ ਅੰਬ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 1325 ਤੇ ਲੀਚੀ ਲਈ 377 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਖੁਬਸੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਛੱਲੀ, ਬਜਰੋੜ ਦੀ ਬੱਝ, ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਕੰਘੀ, ਭਾਗੋਵਾਲ ਦੀ ਛੱਲੀ, ਗੋਲਾ, ਤੋਤਾਪਰੀ, ਸਫੈਦਾ,

ਆੜੂ, ਸ਼ੇਖ, ਇਨਾਮੀ, ਸੰਧੂਰੀ ਛੱਲੀ, ਸੰਧੂਰੀ, ਸੌਫੀ, ਲੰਗੜਾ, ਲਾਲਟੈਣ, ਲੱਡੂ, ਗਾਜਰੀ, ਸਿੱਪੀ, ਬਾਣੇਦਾਰ ਆਦਿ ਅੰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹਾਲੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਸਬਾ ਹਰਿਆਣਾ ਕੋਲ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਬੱਸੀ ਉਮਰ ਖਾਨ ਵਿਚਲੇ ਕਈ ਦੇਸੀ ਕਿਸਮਾਂ ਵਾਲੇ 165 ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਇਨਾਮੀ ਬਾਗ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਫਸਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬਾਇਓਡਾਇਵਰਸਿਟੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਸਾਈਟ ਆਫ ਪੰਜਾਬ' ਐਲਾਨ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਭੁੰਗਾ ਤੇ ਛਾਉਣੀ ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਦੋ ਸਿਟਰਸ ਅਸਟੇਟਸ, ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ 1911 ਵਿੱਚ ਲਾਲਾ ਹੰਸ ਰਾਜ ਜੈਨ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀਸ ਮਹਿਲ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਡੱਬੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਚਲਦਾ

ਹਸਤਕਲਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਰਾਸਤੀ ਹਾਥੀਦੰਦ ਦੀ ਨੱਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਵੇਦ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸਾਧੂ ਆਸ਼ਰਮ, ਕੰਢੀ ਪਿੰਡ ਢੋਲਵਾਹਾ ਦੀ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਨਾਲ ਸਾਂਝ, ਪਿੰਡ ਰਾਮ ਟਟਵਾਲੀ ਵਿਖੇ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚਲੇ ਕੰਧ ਚਿੱਤਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਅਕਬਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਘਰਾਣਾ ਦੀ ਧਰੁਪਦ ਗਾਇਕੀ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਪਿੰਡ ਕੰਗਮਾਈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਮੰਝ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਦਸੂਹਾ ਕਸਬੇ ਦੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਕਾਲ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਦੇ ਵੇਰਵੇ, ਦਸੂਹਾ ਨੇੜੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਟਾਂਡਾ ਨੇੜੇ ਮੂਨਕ ਕਲਾਂ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਜੈਜੋ ਵਰਗੀਆਂ ਬਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ, ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਲਹਿਰਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਅਮੀਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਵੇਰਵੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਰਜਾਹ 'ਚ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਾਲੇ ਕੈਦੀ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣਗੇ: ਸੁਲਤਾਨ

ਤਿਰੂਵਨੰਤਪੁਰਮ- ਸੰਯੁਕਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰਾਤ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਬਿਨ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲ ਕਾਸਮੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰਜਾਹ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੀ ਵਿਜਯਨ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰਾ ਲਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਜਾਹ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਭਵਨ 'ਚ ਅਲ ਕਾਸਮੀ ਨੂੰ ਕਾਲੀਕਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਆਨਰੇਰੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਡੀਲਿੱਟ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਅਲ ਕਾਸਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜਿਹੜੇ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਝਗੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਫਸੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜਯਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵੇਰੇ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਚੈਕ ਬਾਊਸ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

FREMONT FORD

The Store That Gives You More
New or Used Cars

ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ
ਕਾਰਾਂ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ 'ਤੇ
ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮਿਲੋ

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਸੈਮ)

sales manager

ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ

39700 Balentine Drive - Newark, CA 94560

Cell : (530) 249-2582

ssingh@fremontford.com www.fremontford.com

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ 530-249-2582

**TEC
Equipment**

Your Best Business Partner

ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟਰੱਕ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਮਿਲੋ

ਅਸੀਂ ਟਰੱਕਾਂ ਲਈ ਫਾਈਨਾਂਸ ਵੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Harjinder Singh Bal

Direct (510) 577-5509

Cell (510) 613-3573

hsingh@tecequipment.com

**8099 S Coliseum Way
Oakland, CA 94621**

www.tecequipment.com

